

Torsdagen den
24 april 1980

Torsdagen den 24 april

Kl. 12.00

§ 1 Justerades protokollen för den 16 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande inkomna ansökan:

Till riksdagen

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 12 maj–den 11 juni 1980 för enskilda angelägenheter. Jag förutsätter att ersättare inkallas under denna tid.

Stockholm den 16 april 1980

Åke Gustavsson

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *John Johansson* (s) under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Åke Gustavsson*.

§ 3 Om åtgärder för att mildra skatteskärpningar med anledning av 1981 års allmänna fastighetstaxering

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Arne Anderssons* i Ljung (m) den 10 april anmälda fråga, 1979/80:421, och anförde:

Herr talman! Arne Andersson i Ljung har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidtaga för att undvika de orimliga skärpningar av förmögenhetsskatt, arvs- och gåvoskatt och andra skatter och avgifter som kan bli följden av den kommande fastighetstaxeringen.

Redan i den proposition (1979/80:40) som låg till grund för den nya fastighetstaxeringslagen sade jag att de nya taxeringsvärdena påkallar särskilda åtgärder. Den s. k. villaschablonen måste ändras så, att socialt oacceptabla effekter inte uppstår. I dagarna väntas ett delbetänkande från 1976 års fastighetstaxeringskommitté (Fi 1976:05) i denna fråga. Efter sedvanlig remissbehandling avser jag att lägga fram förslag till ändring av gällande regler.

Som Arne Andersson påpekar får emellertid också höjda förmögenhetsvärden ett kraftigt genomslag i olika sammanhang. Även här måste åtgärder vidtas, så att inte oacceptabla effekter uppstår. Sålunda måste t. ex. förmögenhetsskatteskalen och bestämmelserna för arvs- och gåvoskatt ändras, liksom de regler som bestämmer hur förmögenhet skall inverka på det extra avdraget för folkpensionärer. Också i dessa avseenden bör, såvitt

Om åtgärder för att mildra skatteskärpningar med anledning av 1981 års allmänna fastighetstaxering

Torsdagen den
24 april 1980

*Om åtgärder för
att mildra skatte-
skärpningar med
anledning av 1981
års allmänna fas-
tighetstaxering*

nu kan bedömas, förslag kunna föreläggas riksdagen i höst.

Utöver dessa allmänna justeringar kan särskilda åtgärder visa sig nödvändiga med tanke på familjeföretagarnas förhållanden. I första hand är detta en uppgift för 1980 års företagsskattekommitté (B 1979:13), som ser över beskattningsreglerna för familjeföretag. När det gäller tiden, så vill jag erinra om att de nya taxeringsvärdena inte skall tillämpas vid skatteberäkning förrän vid 1982 års taxering och vad gäller arv och gåvor först vid förvärv under år 1982. Visst rådrum för sådana överväganden finns alltså ännu.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret på min fråga.

Det är helt klart att 1981 års allmänna fastighetstaxering kommer att medföra utomordentligt stora höjningar av taxeringsvärdena. De taxeringsvärden som åsatts fastigheter används som underlag vid tillämpningen av flera skatteregler. Effekterna av de höjda taxeringsvärdena blir särskilt kraftiga då de används som underlag vid garantibeskattning, schablonbeskattning av en- och tvåfamiljsfastigheter, förmögenhetsbeskattning samt arvs- och gåvobeskattning.

Det är ingen överdrift att påstå att effekterna av fastighetstaxeringen väckt berättigad och stark oro hos fastighetsägare av olika kategorier. Jag vill med ett par realistiska exempel visa att den oro jag nämner på intet vis är ogrundad.

Först har jag ett exempel – om än något förenklat – på hur fastighetsskatten kan förändras hos en högst vanlig familj jordbrukare:

För ett jordbruk med en nettoförmögenhet på 400 000 kr. som avser fastighetens taxeringsvärde – övrig förmögenhet motsvarar skulder och har eventuellt varit föremål för reduceringsregeln – betalas i dag en förmögenhetsskatt på 2 625 kr. Vid en marginalsatt på 65 % krävs det ett "uttag" ur jordbruket på 7 500 kr. för att betala förmögenhetsskatten. 1981 års fastighetstaxering kan förväntas leda till att förmögenheten ökar till 900 000 kr. Förmögenhetsskatten blir då 12 626 kr., och det nödvändiga "uttaget" ökar till över 36 000 kr. – egentligen högre, eftersom marginalsatten ju ökar flera gånger vid ett höjt uttag i denna storleksordning.

Ett annat exempel belyser effekterna för arvs- och gåvoskatten:

Två makar bor i ett småhus med ett taxeringsvärde på 120 000 kr. Om man utgår från att fastigheten ej är skuldbelastad och att det finns en övrig förmögenhet som – efter avräkning av giftorättsanspråket – motsvarar det grundavdrag på 30 000 kr. som medges för make vid beräkning av arvsskatt, finner man att arvsskatten skulle uppgå till 5 250 kr. Efter fastighetstaxeringen kan taxeringsvärdet beräknas till 240 000 kr. Under samma förutsättningar skulle arvsskatten uppgå till 18 600 kr.

Exemplen belyser väl hur starkt progressiv den skatteskala är som arvs- och gåvoskatten beräknas efter. Jag tillstår gärna att budgetministerns svar vad gäller åtgärder för att dämpa skatteeffekterna har en positiv ton.

Herr talman! Jag har förbisett tidsbegränsningen, och jag har faktiskt en del kvar av mitt anförande. Jag ber att få återkomma.

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

TALMANNEN:

I en frågedebatt är tiden för det första anförandet tre minuter, för det andra två minuter och för de följande anförandena en minut.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig med följande kommentar ge Arne Andersson i Ljung en chans till ytterligare ett kort inlägg.

Det är riktigt att vi måste räkna med höjda taxeringsvärden, och det beror på att fastighetsvärdena i allmänhet har höjts rätt väsentligt sedan den förra taxeringen 1975. Däremot vill jag nu, liksom så många gånger tidigare, betona att fastighetstaxeringen är en sak och fastighetsbeskattningen är en annan sak. I debatten har man kanske ibland överdramatiserat effekterna genom att jämföra de nya taxeringsvärdena med de gällande skattereglerna. Och som framgår av mitt svar kommer vi på en rad punkter att förändra gällande skatteregler. Nu väntar vi alltså på fastighetstaxeringskommitténs betänkande, som skall ge oss ett underlag, och det kommer vi sedan att komplettera på olika områden. Jag tror alltså att riksdagen i höst bör kunna ta ställning till ett sammanhållet förslag, som kommer att innebära att effekterna inte får sådana följder som det kan förefalla i den nu aktuella debatten.

*Om åtgärder för
att mildra skatte-
skärpningar med
anledning av 1981
års allmänna fas-
tighetstaxering*

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det finns i svaret en passus som är litet oroande. Jag konstaterar nämligen att budgetministern säger att ändringarna skall ske så att det inte uppstår "socialt oacceptabla effekter". Det kan möjligen tolkas så att budgetministern ändå kan vara beredd att acceptera rätt betydande skatteskarvningar, och det är oroande.

Jag vill också något beröra tidsperspektivet. Budgetministern säger att det finns ett visst rådrum. Jag vill nog påstå motsatsen, och det gör jag mot bakgrund av den situation som råder med utomordentligt stora farhågor för framtiden hos alla fastighetsägare. För att lugna de människor som berörs ytterligt allvarligt av det här måste ett besked komma relativt snart.

Jag har talat här dels om de åtgärder som kan vidtas för att man skall kunna minska effekterna, dels om tidsfaktorn i sammanhanget. I fråga om tidsfaktorn vill jag slutligen säga att många människor säkerligen skulle tycka att det vore utomordentligt värdefullt att få en närmare precisering av budgetministern vad gäller frågan om rådrum.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Fastighetstaxeringskommittén kommer i dagarna att lägga fram ett delbetänkande. Jag tycker det är rimligt att detta i sedvanlig ordning remissbehandlas. Först efter en sådan remissbehandling kan regeringen ta

Torsdagen den
24 april 1980

*Om tillsättning
av utredning om
progressiv utgifts-
skatt*

ståndpunkt i frågan, och sedan blir det alltså riksdagens sak att slutgiltigt besluta i höst.

Om frågan kan avgöras i höst, så har besluten enligt min mening kunnat fattas i tämligen god tid, för som framgår av mitt svar är det ju först vid 1982 års taxering som de nya reglerna skall tillämpas. Vi bör nu låta mängden av myndigheter, organisationer och andra intresserade i denna fråga få några månader på sig att på grundval av kommitténs material diskutera frågan.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag är självfallet glad att budgetministern varit vänlig nog att lämna dessa bekymrade människor beskedet att avsikten är att riksdagen under hösten skall ta ställning till denna fråga. Jag har också tacksamt noterat den positiva grundtonen i svaret, där det framgår att avsikten inte är att skapa nya och betungande skatter utan att man skall försöka få tillämpningen sådan att människor också fortsättningsvis kan bebo sina fastigheter utan alltför stora belastningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Om tillsättning av utredning om progressiv utgiftsskatt

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Kjell-Olof Feldts* (s) den 10 april anmälda fråga, 1979/80:422, och anförde:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt har frågat mig när jag avser att tillsätta den aviserade utredningen om progressiv utgiftsskatt.

Som nämns i frågan har jag tidigare angett att utredningsarbetet beträffande den progressiva utgiftsskatten bör föras vidare. Jag är fortfarande av denna mening.

Vårt skattesystem behöver emellertid utredas på åtskilliga punkter. Inte minst har önskemål om nya utredningar uttalats av riksdagen. En rad nya utredningsuppdrag har också givits under det senaste året. Därvid har med nödvändighet de områden måst komma i första hand där konkreta och angelägna reformbehov och mera entydiga önskemål om snara utredningsinsatser föreligger. Även bland utredningsuppgifter måste man ju göra en prioritering.

Den fortsatta utredningen rörande utgiftsskatten har därför ännu inte påbörjats. Jag räknar dock med att det skall kunna ske under innevarande år.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag vill tacka budgetministern för svaret.

En utgiftsskatt skulle ju innebära en principiell ändring av vårt skattesystem, och det är uppenbart att införandet av en sådan skulle kräva en mycket grundlig prövning innan man tar ställning. Det är emellertid två omständig-

heter som gör att det verkligen vore önskvärt att vi så snart som möjligt tar reda på om utgiftsskatten går att använda som ett inslag i en mera grundläggande reform av vårt skattesystem.

Den ena omständigheten är inflationen som har skapat en utbredd spekulationsekonomi. Om man hade en progressiv utgiftsskatt, skulle den mycket kraftigt begränsa möjligheterna att spekulera i inflation, att belåna värdestegring och att leva på skattefria kapitalinkomster, som man i stor utsträckning kan göra i dag.

Den andra omständigheten är att den deklarerade inkomsten med tiden har blivit ett allt sämre mått på de enskilda människornas skattebetalningsförmåga, framför allt när det gäller människor med högre inkomster som kan utnyttja avdragen och i fråga om människor som har förmögenhet. En progressiv utgiftsskatt skulle ändra på detta, och det vore bra om det kunde ske.

Principiellt och teoretiskt har en progressiv utgiftsskatt av det slag som utreddes av 1972 års skatteutredning flera viktiga fördelar. Vad vi inte vet är om den går att genomföra i praktiken och om det finns andra nackdelar med den än dem som man hittills har kunnat finna.

Nu säger budgetministern i sitt svar att han inte ser en utredning om en utgiftsskatt som en prioriterad fråga. Annat får gå före. Det må vara hänt. Men jag kan inte underlåta att göra reflexionen att herr Mundebo har visat en mycket stor flinkhet när det gäller att tillsätta utredningar och driva fram förslag om att sänka skatter i vårt land, t. ex. beträffande indexregleringen och den sänkning av aktiebeskattningen som han nu kräver skall vara klar redan i juni. Så vill man gå det att påskynda det hela – det har herr Mundebo visat. Därför måste jag också ställa ett par frågor: Skall det här svaret tolkas så, att budgetministern, och därmed hela regeringen, ser någonting positivt i en progressiv utgiftsskatt och därför verkligen vill få frågan utredd? När budgetministern säger att han räknar med att utredningsarbetet skall kunna påbörjas under innevarande år blir min fråga: Är det ett löfte om att den här utredningen kommer under innevarande år?

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Svaret är att uppfatta som ett löfte om att en utredning kommer att tillsättas och att man skall försöka få fram det ytterligare material som kan behövas innan slutgiltig ställning tas.

Jag tror att vi är ense om att det inte innebär att vare sig regering eller opposition har tagit ställning till om en utgiftsskatt skall införas eller om tidpunkten och utformningen. Vi är alltså överens om att ett utredningsarbete bör ske.

När det gäller tidpunkten har jag tagit intryck av att många myndigheter, organisationer och även partier – också det socialdemokratiska – har varit tämligen skeptiska till tanken på en progressiv utgiftsskatt. Jag har ändå önskat att få till stånd en fortsatt utredning, eftersom jag menar att det är värdefullt att få alla uppslag och alternativ prövade och belysta. Det finns så mycket värdefullt och intressant i tanken på en progressiv utgiftsskatt att vi

Torsdagen den
24 april 1980

*Om tillsättning
av utredning om
progressiv utgifts-
skatt*

verkligen bör undersöka detta alternativ närmare för att se, om vi kan hantera de många problem som ändå är förknippade även med den skatteformen.

Med anledning av att Kjell-Olof Feldt nämnde två skäl till utredningsuppdraget – det första var alltså inflationen – vill jag framhålla att det redan pågår ett utredningsarbete i en annan kommitté som gäller frågan om reala lån och real beskattning.

Slutligen, herr talman, när Kjell-Olof Feldt sade att jag har varit flink när det gäller att tillsätta utredningar för att sänka skatterna tar jag inte detta som kritik utan som beröm.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Budgetministerns belåtenhet över sina bedrifter när det gäller skattesänkningar är kanske en del av förklaringen till det budgetunderskott som han om en vecka kommer att redovisa för riksdagen, liksom till den statsfinansiella kris som han har åstadkommit.

Sedan är det kanske befogat att fråga om budgetministerns – och framför allt regeringens – syn på den här saken, eftersom Ingemar Mundebo vid två tillfällen har utlovat denna utredning och det nu har gått avsevärd tid sedan det senaste löftet gavs. Nu vill jag veta om han – tredje gången som hanen gal – är beredd att ge detta löfte någon substans.

Det är riktigt att det finns många oklara punkter när det gäller utformningen av en progressiv utgiftsbeskattning. Också för min del kvarstår tvekan om huruvida detta är en lösning på de problem vi har. Men läget är ju sådant, herr budgetminister, att vi faktiskt behöver varje uppslag, varje idé, när det gäller reformeringen av vårt skattesystem. Dels fungerar det illa i flera avseenden, dels är i dag varje krona välkommen som kan användas för att förstärka den budget som löper med ett stort underskott.

Är det nu så att Ingemar Mundebo har övervunnit tveksamheten hos sina regeringskolleger – och jag tror att det framför allt är där som problemet har suttit – så är det bra. Då får vi hoppas att den här utredningen kommer till stånd och att den ges en så klar inriktning att den kan drivas fram till ett praktiskt förslag. Sedan får vi studera om det går att förena med de krav vi har på våra skatter och de mål vi vill ställa upp för finanspolitiken.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Besked i fråga om Kjell-Olof Feldts funderingar i det senaste inlägget framgår av mina tidigare avgivna svar.

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! De tidigare avgivna svaren har ju haft den egenskapen att de inte har lett till någonting, och därför var det viktigt att få veta om dagens besked är någonting att ta fasta på jämfört med de tidigare.

Sedan noterar jag bara att Ingemar Mundebo är mycket försiktig med att uttala något som helst värdeomdöme om huruvida utgiftsskatten skulle hjälpa oss att lösa några av våra problem. Det är en försiktighet som kanske

är motiverad. Men låt inte det avspegla sig i ytterligare dröjsmål och i alltför snäva och besvärliga direktiv för den här utredningen! Den behöver en viss frihet för att kunna nå fram till förslag som är praktiskt användbara.

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Än en gång vill jag hänvisa till mina tidigare svar, av vilka klart framgick att ett fortsatt utredningsarbete i den här frågan skall ske. Jag vill också än en gång påminna om att på ett väsentligt delområde pågår sedan ett år tillbaka ett utredningsarbete.

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om åtgärder för
att förhindra
tvångsförflyttning
av polismän*

KJELL-OLOF FELDT (s):

Herr talman! Jag upprepar ännu en gång att det hjälper inte om man tidigare har sagt att man skall göra en sak, om man inte gör den. Det var detta som det handlade om.

Sedan får jag säga att jag inte betraktar det så att utredningen om reallån innebär något alternativ till en lösning enligt de riktlinjer som skulle finnas när det gäller progressiv utgiftsskatt. Det kan vara bra att den frågan utreds på nytt. Vi utredde den för 20 år sedan, men gör det gärna en gång till! Fast jag tror inte det löser de här problemen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:173 om tryckning och försäljning av våldspornografiska skrifter

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag vill meddela att jag på grund av tjänsteresor inte inom föreskriven tid kan besvara interpellationen av Bonnie Bernström om tryckning och försäljning av våldspornografiska skrifter. Efter överenskommelse med interpellanten avser jag att besvara interpellationen den 12 maj 1980.

§ 6 Om åtgärder för att förhindra tvångsförflyttning av polismän

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Lilly Hanssons* (s), dels *John Anderssons* (vpk) den 8 april anmälda frågor, 1979/80:412 resp. 413, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av ett beslut att två polismän i Storumans polisdistrikt skall kommenderas att tjänstgöra i annat polisdistrikt har Lilly Hansson frågat mig om jag kommer att vidta några åtgärder för att förhindra att polismän tvångsförflyttas på grund av samarbetssvårigheter. John Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förhindra situationer av detta slag.

Torsdagen den
24 april 1980

*Om åtgärder för
att förhindra
tvångsförflyttning
av polismän*

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Vakanserna i Stockholms län är besvärande. Förstärkning behövs särskilt i Huddinge polisdistrikt. Rikspolisstyrelsen har därför efter samråd med länspolischeferna i Stockholms län och Västerbottens län beslutat att två polismän från Västerbottens län skall tjänstgöra som polisförstärkning i Huddinge polisdistrikt under en tremånadersperiod. Rikspolisstyrelsen har med hänsyn till rådande förhållanden i Storumans polisdistrikt ansett att polisförstärkningen bör tas från detta distrikt. F. n. tjänstgör flera polismän från andra polisdistrikt i Huddinge.

Länsstyrelsen har därefter med stöd av 24 § första stycket polisinstruktionen (1972:511) hemställt hos polisstyrelsen i Storumans polisdistrikt att två polismän från distriktet skall beordras att tjänstgöra i Huddinge polisdistrikt under tremånadersperioden.

Med anledning av beslutet har polisstyrelsen i distriktet inlett förhandlingar med arbetstagarorganisationerna om att två namngivna polismän skall beordras till tjänstgöring i Huddinge polisdistrikt. Frågan är f. n. föremål för central förhandling.

Det kan tilläggas att Västerbottens län har ett relativt stort antal polismän utöver gällande personalplan.

Att en polisman beordras att tjänstgöra i annat distrikt eller län är ingenting ovanligt. Tvärtom är en sådan kommendering ibland en förutsättning för att polisverksamheten skall kunna fullgöras på rätt sätt.

Enligt vad jag har erfarit prövas den tilltänkta kommenderingen f. n. av justitieombudsmannen. Till detta kommer, som jag har nämnt, att frågan fortfarande är föremål för förhandling.

Det finns därför inte någon anledning för mig att uttala mig vidare.

LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga, eller åtminstone för den redogörelse som justitieministern har lämnat. Jag har inte ställt denna fråga därför att jag tagit ställning för den ena eller andra parten. Men jag anser att förfaringssättet mot dessa två polismän är beklagligt, och därför ville jag ha justitieministerns syn på den saken. Även om det ingår i anställningsvillkoren att man måste acceptera tvångskommendering, brukar det väl ändå inte gå till på det sätt som det gjorts i Storuman, där det står klart att det är på grund av samarbetssvårigheter som det blev just dessa två. Ännu underligare blir det när man vet att den ene av polismännen nedgraderats från en fyra till en etta i betyg, vilket såvitt jag förstår betyder att han är klart olämplig som polisman. Det står nämligen också i det här betyget att Johansson inte visat ansvar och lojalitet mot kolleger, att han har dåligt omdöme och att detta skadar poliskårens anseende samt att han visat prov på samarbetssvårigheter.

Jag kan väl ändå inte tänka mig att man har lägre krav på polismäns lämplighet i Huddinge än vad man har i Storuman. Indignationen bland befolkningen i Storuman är också mycket stor, och man har klart tagit ställning för dessa två polismän. Efter vad jag erfarit är de populära.

Jag anser mig faktiskt inte ha fått svar på den fråga jag ställde, som nämligen handlar om att polismän tvångsförflyttas på grund av *samarbets-svårigheter*, som skett i det här fallet. Det är det som är det väsentliga i min fråga, och jag ställer den nu på nytt. Det justitieministern har redogjort för i sitt svar är korrekt, men det visste jag faktiskt förut.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Även jag får tacka justitieministern för svaret. Jag vill också klart säga ifrån att inte heller jag är nöjd med svaret, det är ett undanglidande från den centrala frågeställningen – varför skall jag helt kort beröra.

Ett helt län står undrande över vad som har hänt och händer, nämligen att rikspolisstyrelsen tvångsförflyttar poliser för att lösa samarbetsproblem, där problemet tycks vara att dessa poliser är fackliga företrädare och fackligt aktiva, att man nedklassar poliser som odugliga, men att dessa skall innehålla polisassistenttjänster i Stockholm. Rikspolisstyrelsen säger att det är helt klart att det handlar om tvångsförflyttning. Vi slår två flugor i en smäll, säger länspolischefen.

Hur skulle det bli om man löste personalfrågor på samma sätt på den övriga arbetsmarknaden?

Nu handlar det tydligen inte bara om detta fall. Också i Skellefteå har en polis blivit undermålad om att ifall han vidhåller sin uppfattning kunde det bli aktuellt med tvångsförflyttning. Även i Luleå är det liknande problem, enligt tidningsuppgifter.

Förflyttningen av dessa två polismän strider helt mot det avtal som gäller för sådana kommenderingar. Misshälligheterna verkar ha en sådan omfattning att en ordentlig undersökning bör göras. Det handlar tydligen här om fackliga rättigheter, medbestämmande och demokrati, ja, det handlar även om människornas förtroende för ordningsmakten.

Nu är ärendet föremål för förhandlingar, och en JO-anmälan har gjorts. Om de förhållanden som råder i dag inte rättas till och om inte denna affär får en godtagbar lösning, är justitieministern då beredd att tillsätta en parlamentarisk utredning för att gå till botten med det här?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Låt mig först säga att Lilly Hansson har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder och att John Andersson har frågat mig om jag vill förhindra situationer av detta slag. Jag har belyst det aktuella fallet och sagt att det f. n. inte finns någon anledning för mig att göra någonting. Jag har också motiverat detta.

Det står i polisinstruktionens 24 §: "Länsstyrelsen kan beordra polisman som är anställd inom länet, att för visst uppdrag tillfälligt tjänstgöra som polisförstärkning i annat län och för sådan tjänstgöring i länet begära polisförstärkning från annat län."

Här har nu tagits upp ett alldeles speciellt fall. Det fallet är föremål för förhandlingar, det har de båda frågeställarna också kommenterat, och det har anmälts till justitieombudsmannen för prövning – jag tror av åtminstone

*Om åtgärder för
att förhindra
tvångsförflyttning
av polismän*

Torsdagen den
24 april 1980

*Om åtgärder för
att förhindra
tvångsförflyttning
av polismän*

en av frågeställarna och av andra ledamöter i denna kammare. Jag anser att det då vore felaktigt av mig att gå närmare in på fallet och att konkret ge uttryck för några synpunkter.

Jag har redan gjort en principiell deklaration om vad det är som gäller och vad som inte gäller. Sedan får vi se vad JO:s prövning av frågan leder till.

LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Jag vet att ärendet granskas av JO, men det bör rimligen inte hindra justitieministern att ha en uppfattning om tillvägagångssättet. Justitieministern glider hela tiden undan från den konkreta frågan, som gällde att förfaringssättet grundade sig på samarbetsvärdigheter.

Det står faktiskt i justitieministerns svar: "Rikspolisstyrelsen har med hänsyn till rådande förhållanden i Storumans polisdistrikt--". Jag skulle vilja fråga: Vad är det för "rådande förhållanden" där som rikspolisstyrelsen har hänvisat till?

Det finns flera oklarheter, som också strider mot fackliga förhållanden och avtal. Polismännen har bara fått en vecka på sig. De har dessutom tio resp. tolv års tjänstgöring. De skulle förflytta sig 100 mil bort och förbereda sig för ett arbete på annan ort – och för allt detta fick de bara en vecka på sig. Är det ett förfaringssätt som är oklanderligt?

Nog borde man rimligen ha vetat om vakanssvårdigheterna i Huddinge i ett tidigare skede. Jag tycker faktiskt att det är överdriven försiktighet av justitieministern att inte uttala sig. Det är alltså inte JO:s slutsats eller förhandlingsutgången som jag frågar efter, utan det jag vill veta är justitieministerns personliga syn på förfaringssättet.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Kommenderingar till Stockholm från Västerbottens län har förekommit tidigare, men då har man alltid följt vissa grundprinciper för uttagningen av polismän. I det aktuella fallet vet jag helt säkert att dessa två poliser inte stod i tur. Det finns ett avtal från 1979 som föreskriver hur denna uttagning skall gå till.

Jag har den bestämda åsikten att om denna sak inte utreds på ett riktigt sätt, så kommer allmänhetens misstankar att öka ytterligare och dess förtroende för polisen att minska. Då det gäller just händelserna i Storuman har Lappmarkens polisförning motsatt sig både förflyttningen och den nedklassning av polismännen som skett.

Än har justitieministern inte svarat på frågan: Om man är oduglig som polis i Storuman, är man då duglig att inneha en polisassistenttjänst i Stockholm? Den frågan måste det vara enkelt att svara på.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Som svar på den senaste frågan kan jag principiellt säga att det ibland möjligen kan finnas skäl att få en bedömning gjord på flera olika håll. Det kan vara av intresse både för arbetsgivaren och för arbetstagarerna.

Detta är alltså en principdeklaration, och den avser icke just detta speciella fall.

När det gäller Lilly Hanssons påstående att jag är överdrivet försiktig har jag en annan uppfattning. Jag menar att det vore fel av mig att här ge uttryck för några åsikter, när vi vet att precis de frågor som Lilly Hansson nämnt är föremål för justitieombudsmannens prövning.

LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Jag tycker faktiskt att justitieministern även när det gäller den fråga som jag har ställt angående samarbetsvärdigheterna och tvångsflyttningen skulle kunna avge en principdeklaration. Det finns ju ingenting som säger att sådana här situationer inte kan uppstå på andra håll inom polisdistriktet. Då vore det nog ganska bra om justitieministern i varje fall hade avgett en principdeklaration.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Självfallet skall man försöka lösa de samarbetsvärdigheter som kan uppstå här och var på det smidigaste och bästa sättet.

För att ändå ge Lilly Hansson någonting med på vägen i just den här frågan vill jag säga att jag vet – och jag tror att Lilly Hansson också vet det – att man rätt länge gjort försök att lösa de här problemen. Landshövdingen i länet har varit inkopplad liksom länspolischefen, Svenska polisförbundet och Södra Lapplands polisförning. Alla dessa har försökt komma till rätta med de här problemen. Jag kan naturligtvis rent principiellt uttala förhoppningen att denna fråga skall lösas i framtiden, så att det blir arbetsro och en god effektivitet i det här polisdistriktet.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill knyta an till vad Lilly Hansson sade om att sådana här saker kanske händer även på andra håll. Jag tog ju upp det redan i mitt första anförande. Jag har här ett tidningsurklipp från Skellefteå, där en polisman, som inte var överens med polisedningen, säger att "där antydde att det kunde bli aktuellt med förflyttning om jag vidhöll min uppfattning alltför hårt". Jag har här även ett annat urklipp som gäller Luleå och som visar att det tydligen också där förekommer misshälligheter.

Detta gör att man blir orolig och frågar sig om sådant här förekommer på många håll. Är det här fråga om ett förfaringsätt som rikspolisstyrelsen metodiskt tillämpar? Då är det ju verkligen oroande. Det var därför jag ställde frågan huruvida justitieministern kunde tänkas vara beredd att tillsätta en utredning för att gå till botten med det hela och återskapa det förtroende hos allmänheten för rättvisans långa arm som man bör eftersträva.

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Om åtgärder för
att förhindra
tvångsflyttning
av polismän*

Torsdagen den
24 april 1980

*Om åtgärder för
att förhindra viss
efterforskning av
journalisters källor*

LILLY HANSSON (s):

Herr talman! Sedan John Andersson sagt att det redan nu finns bekymmer inom andra polisdistrikt tycker jag nog att det vore på sin plats att justitieministern säger ifrån att på det här sättet får det inte gå till, dvs. att man tillgriper tvångsförflyttning för att lösa samarbetsvårigheter. Samarbetsvårigheter bör rimligen kunna lösas på annat sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om åtgärder för att förhindra viss efterforskning av journalisters källor

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Olle Wästbergs* i Stockholm (fp) den 9 april anmälda fråga, 1979/80:416. till industriministern, och anförde:

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm har frågat industriministern om han avser att företa åtgärder för att hindra att en statlig företagsledning försöker efterforska journalisters källor. Frågan har överlämnats till mig.

Sedan lång tid gäller att det i allmänhet strider mot tryckfrihetsförordningen att man efterforskar t. ex. vem som har lämnat uppgifter till en journalist på en tidning i syfte att uppgifterna skall publiceras. Fr. o. m. år 1978 är detta förbud mot efterforskning inskrivet i grundlagen. Överträdelse av förbudet är straffbelagt.

Efterforskningsförbudet är emellertid begränsat bl. a. så till vida som förbudet endast riktar sig till myndigheter och andra allmänna organ.

Ett aktiebolag är ingen myndighet, även om det helt eller delvis ägs av staten eller av en kommun. Inte heller är det annat än i undantagsfall att betrakta som ett allmänt organ. Med "allmänt organ" avses här nämligen organ som till sin karaktär står en myndighet nära och som i huvudsak fullgör uppgifter som skall ombesörjas av staten eller av en kommun. För att ett aktiebolag skall kunna anses som ett allmänt organ fordras att bolaget handhar förvaltningsuppgifter. Tryckfrihetsförordningen förbjuder alltså i allmänhet inte ledningen för ett statligt aktiebolag att efterforska vem som har lämnat uppgifter till en tidning.

Frågan om tryckfrihetsförordningen skall ersättas av en grundlag som skyddar också andra uttrycksformer än det tryckta ordet utreds f. n. av yttrandefrihetsutredningen. Utredningen är oförhindrad att ta upp frågan om efterforskningsförbudets omfattning. I avvaktan på resultatet av det utredningsarbetet är jag inte beredd att företa några åtgärder för att utvidga det nuvarande efterforskningsförbudet i tryckfrihetsförordningen.

HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag tackar – som ersättare för Olle Wästberg i Stockholm – justitieministern för svaret.

I dag bedrivs i ett företag, som helt ägs av staten, en verksamhet som med

rätta väckt stor uppmärksamhet. Den avser en flerårig utbildning av ett hundratal libyer – med stor sannolikhet tillhörande och uttagna av den libyska krigsmakten. Vad undervisningen omfattar har företagsledningen – och inte minst företagets chef, generalmajoren och direktören Benkt Dahlberg – gjort betydande ansträngningar att dölja. Av det som ändå framkommit kan man sluta sig till att undervisningen omfattar ämnen som passar väl in i en militär teknisk utbildning. Detta motsägs inte av att kunskaperna *också* kan ha civil användning.

Till bilden hör att Telub – enligt egen verksamhetsberättelse – har huvuddelen av sin verksamhet inriktad mot militära arbeten avseende bl. a. telekommunikationer, robotar och stridsledningssystem. Vi noterar också att Sverige i dag, av utrikespolitiska skäl, inte medger *någon* försäljning av krigsmateriel till Libyen.

I all export skiljer man på s. k. hårdvara och s. k. mjukvara.

Hårdvaran är det man kan ta på, t. ex. maskinen. Mjukvaran är kunskapen om hur man använder den. Det är mjukvaran som Telub nu tillhandahåller Libyen.

Nog måste det, herr justitieminister, vara ett allmänt intresse att den aktuella utbildningen vid Telub blir belyst! Men om någon inom Telub skulle vilja bidra till detta – på det sätt som grundlagen medger – blir han av Dahlberg stämplad som en usel förrädare. Dessutom uppmanas hans arbetskamrater av Dahlberg till angiveri. Jag vill för kammaren citera vad Dahlberg skriver i ett brev till sina anställda:

”Till Dig, som jobbar på Telub!

Mitt ibland oss finns en medarbetare, som är oärlig nog att inte endera diskutera en eventuellt avvikande uppfattning eller begära sitt avsked från Telub. Denna 'Judas Iskariot' väljer i stället att tillstå till tidningen Expressen vilseledande underlag med en enda avsikt, nämligen att misskreditera företagets ledning och därmed äventyra Telubs förmåga att överleva. Att avslöja detta måste vara en naturlig uppgift för var och en som vill att Telub skall fortleva”. skriver herr Dahlberg.

Den verksamhet som statsföretaget Telub under Dahlbergs ledning gett sig in på har politiska, även utrikespolitiska, aspekter. Självfallet förvandlar detta inte i sig bolaget Telub till en myndighet. Därför – och på den punkten uppfattar jag att justitieministern och jag är helt överens – och *endast* därför klarar sig Dahlberg undan åtal för brott mot den svenska grundlagen.

Men därför är det också naturligt att ställa frågan: Finner justitieministern, som företrädare för den svenska regeringen, att Dahlberg handlat och uttalat sig på ett sätt som anstår en chef för ett av svenska statens helägt företag?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Sakfrågan om vad för slags utbildning Telub bedriver har ju tidigare diskuterats här i kammaren – den tänker jag inte gå in på. Nu gäller det ju lagstiftningen och det anonymitetsskydd som kan föreligga.

Jag kan hålla med Hadar Cars om att det kan vara en viss problematik här.

Torsdagen den
24 april 1980

Om ändrade bestämmelser beträffande tillägg av förnamn

Men det kan, som jag ser det, knappast komma i fråga att man skall ha särskilda regler om anonymitetsskydd för statliga eller kommunala bolag utan offentligrättsliga uppgifter men inte ha sådana för andra bolag och enskilda. Alternativet är ju då att utvidga tryckfrihetsförordningens efterforskningsförbud till att gälla alla – både offentliga funktionärer och enskilda. Den här frågan har behandlats tidigare, både av offentlighetskommittén och av massmedieutredningen. Båda kom fram till att det skulle föra för långt med ett generellt förbud. Samma åsikt hade riksdagen när bestämmelserna om anonymitetsrätten reviderades åren 1976 och 1977. Offentlighetskommittén menade på sin tid att den gällande regleringen om skydd för meddelares och författares anonymitet innebar en rimlig kompromiss mellan motsstående intressen. Massmedieutredningen åberopade att ett förbud för varje enskild medborgare att söka utröna en författares eller meddelares identitet skulle komma i konflikt med den enskildes allmänna fri- och rättigheter.

Det är mot denna bakgrund som jag inte är benägen att nu ge yttrandefrihetsutredningen något speciellt tilläggsuppdrag i den här frågan, samtidigt som jag erinrar om vad jag sade förut att utredningen självmant kan ta upp ämnet, om den finner anledning till det.

HADAR CARL (fp):

Herr talman! Jag noterar att justitieministern uppenbarligen delar min uppfattning att Dahlberg, om Telub hade varit en statlig myndighet och inte endast ett helstatligt företag, gjort sig skyldig till brott mot Sveriges grundlag. Då vill jag bara fråga: Vilket ansvar har staten som arbetsgivare för sina bolagschefer? Om en person uppträder så uppenbart olämpligt som Dahlberg, måste inte arbetsgivaren då vidta någon lämplig åtgärd?

Jag är medveten om att ansvaret för att en sådan åtgärd vidtas inte i första hand åvilar justitieministern utan den som inom regeringen svarar för de statliga industriföretagen, dvs. industriminister Nils Åsling. Det väsentliga här och nu är att vi klarat ut att Dahlberg genom sitt brev, där han utpekar en eventuell uppgiftslämnare som förrädare, som en Judas Iskariot, och uppmanar arbetskamraterna till angiveri, uppträtt klart olämpligt på ett sätt som inte anstår en chef för ett statligt ägt företag.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om ändrade bestämmelser beträffande tillägg av förnamn

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Bertil Hanssons* (fp) den 17 april anmälda fråga, 1979/80:431, och anförde:

Herr talman! Bertil Hansson har frågat mig vad regeringen ämnar göra för att eliminera nuvarande, bl. a. ur religionsfrihetssynpunkt stötande, bestämmelser beträffande tillägg av förnamn.

Tillägg av förnamn kan enligt gällande rätt ske på två sätt. Antingen kan

Torsdagen den
24 april 1980

Om ändrade bestämmelser beträffande tillägg av förnamn

ytterligare förnamn ges vid dop eller vid en motsvarande förrättning eller också kan ett nytt namn erhållas efter ansökan hos patent- och registreringsverket.

För tillägg av förnamn vid dop och motsvarande uppställs inte några särskilda villkor. För att erhålla ytterligare förnamn efter ansökan hos patentverket krävs däremot särskilda skäl. Dessutom tas där ut en ansökningsavgift på 200 kr.

Frågan om namntillägg har behandlats i namnlagsutredningens betänkande (SOU 1979:25) Nya namnregler. I betänkandet föreslås lättnader i fråga om förvärv av ytterligare förnamn. Enligt förslaget får var och en rätt att göra namntillägg genom en enkel anmälan hos pastorsämbetet. Några särskilda villkor gäller inte för en sådan anmälan. Anmälningsförfarandet, som är kostnadsfritt, får användas en gång. Ytterligare namntillägg kan, när särskilda skäl föreligger, ske efter ansökan hos patentverket. Det föreslås att det härvid liksom f. n. skall tas ut en ansökningsavgift.

Utredningsbetänkandet har remissbehandlats och övervägs f. n. i justitiedepartementet. Jag kan nämna att remissinstanserna allmänt har godtagit förslaget om tillägg av förnamn. Även jag anser att det kan vara motiverat med en ändring av nuvarande regler på denna punkt.

BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret, som slutar på ett sådant sätt att det finns anledning att hoppas på en ändring av nuvarande bestämmelser.

En bekant familj adopterade ett barn från Indien. Barnet hade naturligtvis förnamn med sig, men de var exotiskt klingande, och för att underlätta barnets införlivande i en svensk kamratkrets ville familjen – vilket är rätt vanligt – ge flickan i fråga ett svenskt förnamn.

Man vände sig då till folkbokföringsmyndigheten, dvs. pastorsämbetet, och fick veta, att om barnet skulle döpas i svenska kyrkan eller i någon frikyrka så var det bara att anmäla det nya förnamnet, och det blev inte någon särskild prövning för det och inte heller någon särskild avgift. Men föräldrarna hade en baptistisk dopsyn och tänkte införliva barnet också i en kristen församlings gemenskap med en högtid som brukar kallas barnvälsignelse. Men se det uppfyller inte fordringarna i lagen på "dop eller liknande religiös förrättning", utan då skulle de bestämmelser gälla som justitieministern redovisat i sitt svar. Man måste ansöka hos patentverket och ange särskilda skäl och därtill betala 200 kr.

Svenska staten har alltså i dag en prislista när det gäller tillägg av förnamn, där priserna är olika beroende på föräldrarnas dopsyn. Dessutom har man i bestämmelserna tagit intryck av den vanföreställning som kanske inte svenska kyrkan själv var alldeles oskyldig till i det gångna, att barndopet skulle vara en namngivningsceremoni.

Vid fartygsstapelavlöppningar säger man ibland: Jag döper dig till . . . och så tillfogar man namnet. Barndopet är ingen namngivningsceremoni, och

Torsdagen den
24 april 1980

*Om ändrade be-
stämmelser beträf-
fande tillägg av
förnamn*

lagstiftningen har alltså på denna punkt en uppfattning som är felaktig och eftersläpande.

Det verkar nu av svaret som om det snart skulle kunna bli en förändring här, och det är jag tacksam för. Jag har betecknat det här som en religionsfrihetsfråga. Den är kanske inte stor, men religionsfrihetsfrågor är – även om de inte är stora – alltid viktiga, och det hoppas jag att justitieministern instämmer i.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1979/80:1984–1988 till försvarsutskottet

1979/80:1989–1992 till trafikutskottet

1979/80:1993 till utbildningsutskottet

1979/80:1994 till arbetsmarknadsutskottet

1979/80:1995 yrkande 1 till arbetsmarknadsutskottet

i övrigt till utbildningsutskottet

1979/80:1996 och 1997 till utbildningsutskottet

1979/80:1998 till arbetsmarknadsutskottet

1979/80:1999 yrkande 1 såvitt avser bil. 1 i propositionen till arbetsmarknadsutskottet

i övrigt till utbildningsutskottet

yrkandena 2 och 3 till arbetsmarknadsutskottet

i övrigt till utbildningsutskottet

1979/80:2000 yrkande 1 till socialutskottet

i övrigt till utbildningsutskottet

1979/80:2001 och 2002 till utbildningsutskottet

1979/80:2003 till socialutskottet

1979/80:2004 yrkandena 1 och 2 till utbildningsutskottet

i övrigt till socialutskottet

1979/80:2005–2009 till näringsutskottet

1979/80:2010–2012 till finansutskottet

1979/80:2013 till näringsutskottet

§ 10 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1979/80:185 och 186

§ 11 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1979/80:45 med anledning av propositionen 1979/80:80 om följdlagstiftning till den nya sekretesslagen

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Ny instansordning i kommunalbesvärsmål

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:46 med anledning av propositionen 1979/80:105 om ny instansordning i kommunalbesvärsmål jämte motioner.

Regeringen (kommundepartementet) hade i proposition 1979/80:105 föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om ändring i kommunallagen (1977:179),
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.
3. lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291),
4. lag om ändring i lagen (1957:281) om kommunalförbund.
5. lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.
6. lag om ändring i lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar,
7. lag om ändring i lagen (1979:412) om kommunala indelningsdelegerade,
8. lag om ändring i lagen (1972:229) om kyrkliga indelningsdelegerade,
9. lag om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956:617) med vidtagna ändringar.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en ny instansordning för kommunalbesvärsmålen. Syftet med den nya instansordningen är främst att så långt möjligt förkorta handläggningstiderna i kommunalbesvärsmålen. Kommunfullmäktiges, landstings samt de kommunala och landstingskommunala nämndernas beslut skall enligt vad som föreslås i propositionen överklagas hos kammarrätterna. Detsamma gäller om de kyrkokommunala besluten. Kammarrätterna ersätter alltså länsstyrelserna som första besvärinstans i kommunalbesvärsmålen. I de landstingskommunala målen, som f. n. överklagas direkt till regeringsrätten, förs kammarrätterna in som första besvärinstans. När kammarrätten behandlar kommunalbesvärsmål, skall två särskilda ledamöter som är sakkunniga i kommunala frågor delta i handläggningen.

Rätten att fullfölja kommunalbesvär till regeringsrätten blir enligt förslaget begränsad. Besvär över kammarrättens beslut prövas endast om regeringsrätten har meddelat prövningstillstånd.

Reformeringen av instansordningen föranleder ändringar i framför allt kommunallagen, lagen om församlingsstyrelse och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar. Dessutom föreslås vissa mindre ändringar i förvaltningsprocesslagens regler om prövningstillstånd.

”Avsikten är att reformen skall genomföras den 1 januari 1981.”

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbesvärsmål*

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbesvärsmål*

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1942 av Allan Ekström och Jan Prytz (båda m), vari yrkats att riksdagen beslutade att komplettera 36 § förvaltningsprocesslagen såvitt angick kommunalbesvär med en bestämmelse av innebörd att som grund för prövningstillstånd vid fullföljd av talan i kommunalbesvärsmål till regeringsrätten även borde få åberopas att anledning förekom till antagande att kammarrätten bedömt saken på ett materiellt oriktigt sätt, s. k. ändringsdispens.

1979/80:1954 av Hilding Johansson m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1979/80:105 beslutade att instansordningen i kommunalbesvärsmålen skulle utformas i enlighet med vad som föreslagits i motionen, innebärande att länsstyrelserna skulle behållas som första besvärinstans vad gällde de primärkommunala målen, och

1979/80:1955 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att möjligheter skulle finnas att få kammarrättens beslut i kommunala besvärärenden prövade.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande frågan om prövningstillstånd i kommunalbesvärsmål med avslag på motionerna 1979/80:1942 och 1979/80:1955 bifalla propositionen 1979/80:105 såvitt nu var i fråga,

2. beträffande frågan om länsstyrelsen som första besvärinstans i vissa kommunalbesvärsmål med avslag på motionen 1979/80:1954 bifalla propositionen 1979/80:105 såvitt nu var i fråga,

3. bifalla propositionen 1979/80:105 i övrigt.

Reservation hade avgivits av Hilding Johansson, Olle Svensson, Wivi-Anne Cederqvist, Kurt Ove Johansson, Kerstin Nilsson, Sture Thun och Lahja Exner (alla s) som *beträffande frågan om länsstyrelsen som första besvärinstans i vissa kommunalbesvärsmål* ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motion 1979/80:1954 och med avslag i motsvarande del på proposition 1979/80:105 anta de lagförslag som reservanterna framlagt.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet vill bevara länsstyrelsen som första instans i kommunala besvärsmål. Vi är inte ensamma om den uppfattningen. Jurister gjorde en utredning. Denna juristutredning sändes ut på remiss, och under remissomgången var det många instanser som avstyrkte förslaget. Dit hör 16 länsstyrelser, exempelvis länsstyrelsen i Uppsala län, Jönköpings län, Kronobergs län, Skaraborgs län, Älvsborgs län, Gävleborgs län, Västmanlands län, Värmlands län, Östergötlands län, Hallands län och Norrbottens län.

Även två landsting har avstyrkt förslaget, nämligen Kalmar läns landsting och Skaraborgs läns landsting. Vidare kan jag nämna att kammarrätten i Göteborg ingår bland de instanser som har ställt sig avvisande.

Huvudskälet är att man vill ha en första instans på länsplanet. Man anser att den föreslagna ordningen innebär en centralisering som man bör undvika. Man vill att beslutet i första omgången skall ligga nära kommunerna och deras invånare. Detta stämmer väl med den decentraliseringstendens som kännetecknar samhället f. n. Vi försöker alla medverka till att flytta ut avgörandena från centrala instanser.

Det föreliggande förslaget bryter mot denna tendens. I stället innebär det en långtgående centralisering. Av 24 instanser utspridda över landet kommer fyra instanser att återstå. Det hjälper inte att propositionen är undertecknad av Thorbjörn Fälldin och kontraserad av Karl Boo och att dessa ofta talar om decentralisering. Här har riksdagen att ta ställning till ett långtgående centraliseringsförslag.

Finns det då skäl att i detta fall få en annan utveckling än den vanliga, att genomföra en långtgående centralisering på ett område, där man tidigare haft en decentralisering i fråga om första instansen? Såvitt jag har kunnat förstå av propositionen åberopar man väsentligen tre skäl härför.

Det första skälet är att man vill åstadkomma likformighet. Det är det klassiska centraliseringsargumentet. Man säger att eftersom landsting och kommuner är likställda legalt sett, bör de ha samma första instans. Jag har svårt att se det sakliga i detta argument. Man hävdar vidare att det kan bli olika resultat vid prövningen i första instans om man har flera instanser. Inte heller detta argument väger särskilt tungt, eftersom prejudikaten skall skapas av regeringsrätten, och den vill vi inte rubba på.

Det andra argument som åberopas är att man bringar ned tiden för behandlingen genom att ärendena går till kammarrätterna och endast undantagsvis prövas av regeringsrätten. Jag förstår att det finns ett stort intresse för att kommunerna får besked i besvärsärenden. Kommunen har fattat ett beslut. Det överklagas, men kommunen vill verkställa beslutet. Det argumentet har jag respekt för, men jag är inte övertygad om att man sparar särskilt mycket tid på detta sätt. I allmänhet torde målen stanna i första instans, och mot denna begränsning av den tid som förflyter står andra skäl.

Såsom tredje argument talar man om att det här gäller endast juridiskt-formella prövningar. Det är i och för sig sant, men de sker inte i ett lufttomt rum. Även vid en sådan prövning behövs goda kontakter med förhållandena, och det har man i länsstyrelserna. Det är svårt att tänka sig att man i kammarrätterna kan vinna samma goda kännedom om förhållandena inom länen. I själva verket finns inom länsstyrelserna en samlad erfarenhet av förhållandena i de olika kommunerna. Enligt min mening bör man använda sig av denna sakkunskap när det gäller prövningen i första instans. Inte heller detta skäl har alltså någon giltighet.

Med den ordning som nu har föreslagits från kommunministerns sida får man *realiter en instans* som prövande. Endast frågor av prejudicerande

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärsrätt*

karaktär går vidare till regeringsrätten. Även med en generös praxis på detta område – och det hoppas jag att man skall få – begränsas dock besvärsrätten väsentligen till en instans. Det är inte bra ur rättssäkerhetssynpunkt. Även om kammarrätterna representerar betydande kunskaper – och kommer att vinna ytterligare kunskaper på området om reformen går igenom – bör man ändå ha den möjlighet till prövning som reservanternas förslag innebär: man börjar överklaga hos länsstyrelsen och har möjlighet att gå vidare till kammarrätterna.

Härutöver finns det ett skäl som jag också vill hänvisa till. F. n. är frågan om länsstyrelsernas uppgifter föremål för en omfattande utredning i länsdemokratiutredningen. Enligt min mening är det fel att störa detta arbete genom att genomföra den ena reformen efter den andra som ändrar länsstyrelserna utan att man får en samlad prövning av länsstyrelsernas uppgifter. Här är det alldeles uppenbart att man föregriper länsdemokratiutredningen, och det är olyckligt att så sker. Så småningom befinner sig väl denna utredning i den situationen att den blir överflödigt, därför att regeringen lägger fram förslag som bifalls av riksdagen och därmed avlövas länsstyrelserna utan att man fått göra en samlad prövning av länsstyrelsernas uppgifter.

När riksdagen förra våren behandlade vissa planeringsfrågor stödde en stor majoritet den ståndpunkt som jag utvecklat, nämligen att man nu skall avvakta länsdemokratiutredningens förslag innan ytterligare steg tas på området.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Propositionens förslag när det gäller ny instansordning i kommunala besvärsmål innebär både en ändring i fråga om besvärinstanserna och en minskning av möjligheterna att få sin sak prövad i högre instans. Detta måste av de flesta människor upplevas som en inskränkning av demokratin.

Vänsterpartiet kommunisterna menar att om man godtar förslaget att kammarrätten i stället för länsstyrelsen skall vara första besvärinstans – något som vi f. ö. var tveksamma till – måste möjligheter finnas att få kammarrättens beslut i kommunala besvärsmål prövade.

Vi har i motion 1955 markerat att om man enligt propositionens förslag fjärrar den kommunala besvärinstansen från medborgarna genom att fyra kammarrätter ersätter den mer "nära" kontakten med länsstyrelserna, så är det viktigt att behålla möjligheten att besvara sig över kammarrättens beslut.

De motioner som väckts i anledning av propositionen visar att den avgörande invändningen mot regeringens förslag rör begränsningarna i besvärsrätten. I två motioner begär man att ärendena skall kunna föras vidare efter kammarrättens beslut. I en motion accepterar man kammarrätten som sista instans, men man vill behålla länsstyrelsen som första instans.

Den kritik som riktats mot regeringens förslag är så välgrundad att det vore olyckligt om riksdagen godtog utskottsmajoritetens förslag och därmed godkände regeringspropositionen i oförändrat skick. Regeringens förslag sådant det är utformat är inte godtagbart.

Herr talman! Vårt motionskrav har formulerats mot bakgrunden av regeringens förslag. Skulle riksdagen bifalla reservationen saknas anledning att driva frågan. Om riksdagen däremot bifaller utskottets förslag beträffande frågan om länsstyrelse som första besvärinstans i vissa kommunalbesvärsmål, yrkar jag att riksdagen beträffande frågan om prövningstillstånd i kommunalbesvärsmål med anledning av motionerna 1979/80:1942 och 1955 hos regeringen anhåller om förslag till lagändring som medger rätt att anföra besvär hos regeringsrätten i kommunalbesvärsmål i enlighet med vad som anförts i den sistnämnda motionen.

*Ny instansordning
i kommunalbesvärsmål*

BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottet föreslår i sitt betänkande att propositionen 1979/80:105 om ny instansordning i kommunalbesvärsmål godtas. Detta innebär, som framgår av handlingarna, framför allt förändringar av kommunallag, församlingsstyrelselag och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar.

Jag ber inledningsvis att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Med hänsyn till att kommunminister Karl Boo finns upptagen senare på talarlistan skall jag vid detta tillfälle inte närmare kommentera eller uppehålla mig vid propositionen utan ta upp de uttalanden som gjorts i utskottet och framför allt då beröra de reservationer och motioner som är lämnade.

Först och främst vill jag peka på att vi understryker att kommunalbesvär har till syfte att bereda varje kommunmedlem, oavsett om han eller hon berörs av besluten eller inte, möjlighet att få till stånd en kontroll av kommunala besluts laglighet. Genom kommunalbesvärreglerna hålls också statskontrollen inom bestämda gränser. Det är viktigt med hänsyn till den kommunala självstyrelsen.

Reservationen pekar på att man gör en väsentlig begränsning i den besvärspövning som nu förekommer. Jag uppfattade det Hilding Johansson här framfört så, att man är mest angelägen om den s. k. lämplighetsprövningen och inte tänker så mycket på det som vi understryker, nämligen kontrollen av ett kommunalt besluts laglighet.

Det är också en fråga som kan anknytas till frågan om centralisering eller decentralisering. Vi har godtagit att det som står i propositionen i denna del kan innebära en centralisering som man får ta mot bakgrund av de andra fördelar man uppnår med denna reform. Vi pekar här på att man minskar den statskontroll som annars i ökad utsträckning kan utövas gentemot kommunerna.

Hilding Johansson var också inne på att man innan man vidtar en sådan här åtgärd skulle avvakta länsdemokratikommitténs betänkande. Jag kan inte se

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärssmål*

den utredningen som något hinder för att genomföra förändringar. Då skulle vi också vara förhindrade att tillföra länsstyrelsen nya uppgifter från centrala myndigheter. Vi skulle alltså inte kunna vidta någon som helst åtgärd i avvaktan på kommitténs betänkande.

Jag menar att detta inte är något hinder mot den verkliga decentraliseringen, nämligen den som sker av uppgifter till kommuner och länsorgan. Den skall vi, Hilding Johansson, driva vidare. Det är den som berör de många människorna, och det är angeläget att dessa får så snabba besked som möjligt. Ett av huvudmotiven för denna reform är ju att avkorta handläggningstiderna och att de kommuner och landsting som har fattat beslutet och som har besvärat sig skall få svar inom rimlig tid.

Frågan om prövningstillstånd har tagits upp i två av motionerna, nämligen i en vpk-motion och i en motion som väckts av två moderater. Utskottet har erinrat om att man i samband med tillkomsten av förvaltningsprocesslagens bestämmelser på detta område diskuterade möjligheten att medge någon form av ändringsdispens. Man underströk då att prövningstillstånd skulle beviljas i den utsträckning som behövs till ledning för rättstillämpningen. Utskottet anslöt sig då till dessa uttalanden. Även nu hänvisar utskottet till dem och instämmer i vad som anförts i propositionen i frågan om prövningstillstånd hos regeringsrätten. Med hänvisning härtill föreslår vi i utskottet att de två motionerna inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Det föreligger alltså, som vi ser det, inte heller på denna punkt något principiellt hinder för att genomföra reformeringen av instansordningen i kommunalbesvär.

Jag skall också något ytterligare kommentera Hilding Johanssons och den socialdemokratiska reservationens uttalanden om länsstyrelsernas närhet till kommuninvånarna. Man kan här peka på ett par åtgärder som föreslås. Den ena är att kammarrätterna vid behandlingen av kommunalbesvärssmål skall få en förstärkning, syftande till att ta till vara den kannedom och den kunskap som utanför kammarrätterna finns om de kommunala förhållandena. Vi kan väl inte redan nu underkänna den kompetens i detta avseende som de ledamöter av kammarrätterna vilka nu föreslås förstärka dessa kommer att ha.

Jag vill också peka på ett annat förhållande som tagits upp bl. a. av en av remissinstanserna, nämligen att länsstyrelsernas situation har förändrats. Mycket av det som länsstyrelserna i dag sysslar med har karaktären av planering för eller olika andra åtgärder som avser kommunerna, och detta kan uppfattas som motsägelsefullt i detta sammanhang.

Den behandling som länsstyrelsen i Stockholms län – jag nämner denna länsstyrelse, eftersom den har åberopats i reservationen – gav överklagandet av folkomröstningen i Täby visar att man i det fallet tagit större hänsyn till andra bedömningar än sådana som avser lagligheten. Regeringsrättens beslut i frågan gav ju ett mycket klart utslag i frågan om lagligheten. Sådana förhållanden kan säkerligen komma att återspeglas på en rad andra punkter.

Den främsta uppgiften i de aktuella besvärärendena blir ju att pröva lagligheten i besluten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärs mål*

NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Det kan naturligtvis anföras för- och nackdelar med både nuvarande system och det föreslagna. Jag kan möjligen tänka mig att man skulle kunna säga att till nackdelarna med det nuvarande systemet hör att kommunal- och landstingsbesvär behandlas i olika instanser – i det nu föreslagna systemet förs de samman till en instans. Men den avgörande nackdelen, Bengt Kindbom, med det nya systemet är ändå att man ökar avståndet mellan allmänhet och besvärinstans. Och det är avgjort en nackdel att man begränsar möjligheterna att få besluten i denna instans prövade.

Bengt Kindbom gör det mycket enkelt för sig när han talar om de frågor som vi har tagit upp i motionen. Han refererar bara till vad som har sagts i olika sammanhang. Han avfärdar problemet med begränsningar i besvärsrätten på ett sätt som tyder på att han inte riktigt har satt sig in i problemet. Jag vill också påpeka att det inte precis är centerns decentraliseringstankar som har präglat propositionen eller präglade Bengt Kindboms anförande.

BENGT KINDBOM (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara göra följande kommentar till Nils Berndtsons inlägg. När det gäller de landstingskommunala besluten har det tidigare inte visat sig vara någon nackdel med detta avstånd mellan allmänhet och besvärinstans.

Jag försökte i mitt anförande klara ut frågorna om decentralisering och centralisering. Det verkligen viktiga vid decentralisering är att överföra uppgifter från centrala myndigheter till regionala och kommunala sådana. Då det gäller den kommunala biten är det angeläget att både kommuner och enskilda får snabba besked och att det vid behandlingen även tas hänsyn till den kommunala kunskapen genom att kammarrätten förstärks när sådana mål behandlas.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Möjligheten att överklaga kommunala beslut är ett viktigt instrument i vår rättsordning och i vår lokala självstyrelse. Tyvärr är det också ett instrument som missbrukas. På sina håll används det rutinmässigt för att fördröja verkställigheten av kommunala beslut, till förfång för medborgarna och till skada för kommunernas ekonomi. Därför är det viktigt att vi får en snabbare handläggning av kommunalbesvären, framför allt då av de besvär som är uppenbart ogrundade.

Just det är syftet med regeringens förslag. Genom reformen får vi för de flesta kommunalbesvärärendena bara en prövningsinstans, nämligen en förstärkt kammarrätt. Principiellt betydelsefulla frågor skall kunna föras vidare till regeringsrätten och alltså underkastas ytterligare en prövning.

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärs mål*

Liksom de flesta remissinstanser tror vi i folkpartiet att det här blir en bra ordning. Förslaget grundas f. ö. på en lagrådsremiss från folkpartiregeringen, som bara på några få punkter har ändrats efter lagrådets granskning.

Socialdemokraterna går däremot emot förslaget. De fullföljer sin gamla tradition som språkrör för Sveriges länsråd och avvisar i vanlig ordning varje förändring som innebär att uppgifter faller bort från länsstyrelserna.

Det krävs, säger socialdemokraterna, "största återhållsamhet" med delreformer som rör länsstyrelserna intill dess att länsdemokratiutredningen är färdig med sina överväganden. Men den här socialdemokratiska "återhållsamheten" har nog en litet speciell karaktär, vilket Bengt Kindbom redan har pekat på. Socialdemokraterna har varit med och fattat beslut om åtskilliga reformer som tillfört länsstyrelserna nya uppgifter, men när det i stället handlar om rationaliseringar som innebär att länsstyrelsernas uppgifter minskar är socialdemokraterna plötsligt mycket fientliga mot s. k. delreformer.

Nu nöjer sig socialdemokraterna inte med att slå vakt om det bestående, utan de föreslår i stället en ny ordning som måste betraktas som klart sämre än den nuvarande ordningen. Regeringens förslag går ut på att få till stånd en snabbare handläggning av kommunalbesvären, men socialdemokraternas förslag leder snarast till ännu större dröjsmål, ännu längre väntetider. I stället för att inskränka antalet prövningsinstanser till en eller i vissa fall två vill socialdemokraterna ha två eller i vissa fall tre instanser. Ett principiellt viktigt ärende, som i dag först prövas av länsstyrelsen och sedan av regeringsrätten, skulle enligt den socialdemokratiska modellen i framtiden prövas också av en förstärkt kammarrätt. Jag vill därför ställa en fråga till Hilding Johansson: Varför vill ni förlänga instanskedjan? Är väntetiderna kanske inte tillräckligt långa redan nu? När nu regeringen vill förenkla rättsmaskineriet, kliar det då i fingrarna på er socialdemokrater att i stället på pin kiv göra det mer komplicerat?

Vad är det för sakskalet man anför för att även i fortsättningen engagera länsstyrelserna i kommunalbesvärsprövningen? Ja, det är ett mycket märkligt och motsägelsefullt argument. Sedan gammalt brukar man ju i besvärssammanhang skilja mellan lämplighetsfrågor och laglighetsfrågor. Den förra typen avgörs i sista hand av en politisk instans – regeringen – medan den senare kategorin avgörs av en domstol – regeringsrätten. Enligt alla juridiska handböcker som jag känner till gäller kommunalbesvärsprövningen laglighetsfrågor, men nu har socialdemokraterna gjort en juridisk upptäckt och hävdar att det i själva verket ofta är tvärtom, nämligen en kvalificerad lämplighetsprövning, som då kräver assistans av kommunalt erfaren expertis.

Anta nu att den här juridiska upptäckten är riktig och att det inte är en laglighetsprövning, som alla har trott hittills, utan en lämplighetsprövning. Varför skall då kammarrätten och regeringsrätten blandas in i hanteringen? Är det en lämplighetsprövning borde ju den sista instansen vara regeringen. Men den slutsatsen drar inte socialdemokraterna och hamnar därmed mellan två stolar. Enligt den modell som reservanterna förordar skall det först ske en

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbesvärsmål*

lämplighetsprövning i länsstyrelsen och sedan en laglighetsprövning i den förstärkta kammarrätten och till sist kanske ytterligare en laglighetsprövning i regeringsrätten. Undra på om utslagen blir olika!

Socialdemokraterna har ju mer än något annat parti varnat för det s. k. överkommunsproblemet. Man har sagt att kommunalpolitikernas beslut inte skall behöva överprövas av politiker på regional nivå, i landstinget. Men i dag har vi politiker på regional nivå också i länsstyrelsernas styrelser, och i den mån kommunalbesvär avgörs där blir det lätt just en politisk överprövning av den typ som socialdemokraterna i alla år har varnat för.

Att ni i länsdemokratidebatten inte låter er påverkas av vad vi säger kan jag förstå. Men kunde ni åtminstone inte ta intryck av era egna argument på den här punkten?

Handläggningen av kommunalbesvär tar i dag många månader, ibland mer än ett år. Vi står nu inför ett enkelt val: De som menar att handläggningen gärna kan ta ännu längre tid bör i voteringen stödja socialdemokraterna. De som däremot menar att handläggningstiden borde förkortas kan lämpligen rösta för utskottets förslag.

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Förslagen i proposition 1979/80:105 innebär bl. a. att en enhetlig besvärsordning införs för samtliga kommunalbesvärsmål. Kammarrätterna blir första besvärsinstans. Kammarrättens beslut i ett kommunalbesvärsmål skall kunna överklagas till regeringsrätten, men besvären prövas bara om regeringsrätten har meddelat prövningstillstånd.

Handläggningen av kommunalbesvärsmålen tar f. n. i anspråk en mycket stor del av regeringsrättens tid, och det tar ofta lång tid innan ett sådant mål blir slutligt avgjort. Förslagen i propositionen syftar till att komma till rätta med dessa olägenheter. Samtidigt tillgodoser vi enligt min mening väl intresset av en statlig laglighetskontroll, som inte åsidosätter de kommunala självstyrelseintressena.

Propositionen bygger på ett förslag från kommunalbesvärskommittén. Vid remissbehandlingen fick kommitténs betänkande ett gynnsamt mottagande. Flertalet remissinstanser tillstyrkte också förslaget att kammarrätterna skulle ersätta länsstyrelserna som första besvärsinstans i de mål där ett beslut av kommunfullmäktige eller en kommunal nämnd överklagas. Jag vill erinra om att bl. a. 24 kommuner tillstyrkte förslaget i denna del, medan 19 kommuner ansåg att en länsinstans borde behållas.

Av Svenska kommunförbundets remissyttrande framgår att förbundet inte motsatte sig förslaget på denna punkt. Förbundet betonade starkt värdet av en fortsatt anknytning mellan kommunerna och den besvärsprovande första instansen. Om man slopar länsstyrelsen som första besvärsinstans, krävs enligt förbundets mening att en fullgod ersättning för den nuvarande kommunala anknytningen skapas hos den nya första besvärsinstansen. Jag delar helt denna uppfattning, och förbundets önskemål tillgodoses också genom propositionsförslaget. När kammarrätten behandlar kommunalbesvärsmål, skall två särskilda ledamöter med sakkunskap i kommunala frågor

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärsmål*

– inte bara en ledamot, som kommittén föreslog – delta i handläggningen.

Jag har inte anledning att i detalj gå in på motiven för förslaget att regeringsrätten skall pröva kommunalbesvärsmål bara om prövningstillstånd har meddelats. Jag vill dock erinra om att krav på prövningstillstånd f. n. gäller i fråga om så gott som alla mål utom just kommunalbesvärsmålen. Att prövningstillstånd inte krävs för dessa mål har lett till att en oproportionerligt stor del av regeringsrättens tid tas i anspråk för handläggning av kommunalbesvärsmålen. Detta har i sin tur gjort det svårare för regeringsrätten att fullgöra domstolens egentliga uppgift, att svara för vägledande avgöranden i frågor där rättsläget är oklart eller annars svårbedömt. Den nuvarande ordningen har också – och det är väsentligt – lett till att det ofta tar lång tid innan ett kommunalbesvärsmål är slutligt avgjort.

Jag vill kraftigt understryka att de regler om prövningstillstånd som föreslås ger mycket goda möjligheter att få till stånd en prövning av regeringsrätten där detta verkligen är angeläget, nämligen i de mål som rör den kommunala kompetensen. Enligt min mening är de synpunkter beträffande propositionsförslaget i denna del som framförs i två motioner i allt väsentligt tillgodosedda genom regeringens förslag.

Med den förstärkning av inslaget av sakkunskap i kommunala frågor som föreslås i propositionen får kammarrätterna enligt min mening mycket goda förutsättningar att svara för att kommunalbesvärsmålen avgörs på ett i sak riktigt sätt. Som framgår av propositionen är detta också en förutsättning för att ett krav på prövningstillstånd skall kunna ställas upp.

När det gäller frågan om en länsinstans bör behållas vill jag erinra om att huvudsyftet med reformen är att komma till rätta med de mycket långa väntetider som ibland har förekommit i de fall där besvären har fullföljts till regeringsrätten. Det är viktigt att kommunerna och deras medlemmar någorlunda snabbt kan få vägledande besked om t. ex. gränserna för den kommunala kompetensen. Att införa ett treinstanssystem skulle av allt att döma snarare förlänga än förkorta handläggningstiderna. Jag anser att det vore olyckligt att införa en instansordning som kan befaras få sådana effekter. Om man behåller en länsinstans för de kommunala målen, går man miste om fördelen med en enhetlig instansordning för samtliga kommunalbesvärsmål. Det kan ju knappast komma i fråga att låta länsstyrelsen pröva de landstingskommunala målen. Härtill kommer att det inte finns någon från alla synpunkter lämplig länsinstans för prövning av besvär över fullmäktiges och kommunala nämnders beslut.

I en socialdemokratisk reservation till konstitutionsutskottets betänkande, vilken har redovisats här av Hilding Johansson, förordas emellertid att länsstyrelserna behålls som besvärinstans för de kommunala målen. Jag skall nu något beröra de synpunkter som anförs till stöd för en sådan ordning, vilken alltså innebär att man får ett treinstanssystem.

Enligt reservationen innebär förslaget i propositionen i praktiken en väsentlig begränsning i den besvärprövning som nu förekommer i kommunalbesvärsmålen. Jag erinrar om vad jag förut har sagt om syftet med

reformen, om kammarrätternas goda förutsättningar att pröva kommunalbesvärsmålen och om möjligheterna att få till stånd en sakprövning i regeringsrätten i mål som rör den kommunala kompetensen. Jag vill också erinra om att kommunalbesvären inte i första hand, och här instämmer jag i Bengt Kindboms uttalande, syftar till att skydda den enskildes rätt i personligt eller ekonomiskt hänseende. På denna punkt skiljer sig kommunalbesvärsmålen från de mål där det kommunala beslutet överklagas genom förvaltningsbesvär.

I reservationen framhålls vidare att den erfarenhet och kännedom om förhållandena i länets kommuner som finns inom länsstyrelserna inte tas till vara, om prövningen i första instans flyttas till kammarrätterna. Till detta vill jag bara säga att länsstyrelsernas erfarenhet av handläggningen av kommunalbesvärs mål numera till stor del återfinns inte hos länsstyrelserna utan hos de numera fristående länsrätterna. Härtill kommer att länsstyrelsernas roll i samhällsplaneringen har kommit att betonas alltmer och att den innebär ett mycket intimt samarbete med kommunerna. Att kombinera denna roll med en sådan laglighetsprövning som skall ske i kommunalbesvärsprövningen kan innebära vissa svårigheter. Detta gäller naturligtvis särskilt i fråga om de mål som rör den kommunala kompetensen. Kommunallagen ger ju bara allmänna riktlinjer för bestämningen av kommunernas och landstingskommunernas kompetens.

Sedan vill jag i korthet framhålla, att när Hilding Johansson säger att vi inte kan besluta om en sådan här reform därför att det skulle rycka undan förutsättningarna för länsdemokratikommitténs möjligheter att fortsätta sitt arbete, är det väl bara att notera att inriktningen av ändringen av besvärsordningen ju redan har beslutats i och med införandet av de fristående länsrätterna. Jag menar att det här mera är en följd av detta.

Jag vill också gärna understryka att det självfallet är viktigt att vi decentraliserar ut så mycket som möjligt till kommunerna och att vi på det sättet stärker den kommunala självstyrelsen. Regeringen har redan lagt fram förslag i den riktningen, och flera sådana förslag kommer. Detta är det väsentliga när det gäller inriktningen på decentralisering.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Det finns ett skäl för den här reformen som jag kan förstå och acceptera, nämligen detta att reformen kan leda till att väntetiderna förkortas. Mot detta står emellertid andra skäl som talar för att man låter länsstyrelserna vara kvar som förstainstanser. Jag menar att man inte bör överdriva tron på möjligheterna att genom den föreslagna ordningen få till stånd en sådan begränsning. Kammarrätterna får ju inom ett stort område pröva de mål som kommer dit.

Men hur man än vrider och vänder på saken är det svårt att uppfatta den föreslagna ordningen som en decentralisering. Det är en långtgående centralisering. Avgörandet förläggs till organ som befinner sig på större avstånd från kommunerna och deras invånare än vad som nu är fallet. Då får jag repliken att decentraliseringen skall gälla utflyttning till kommunerna.

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärs mål*

Jag delar uppfattningen att det skall ske en utflyttning till kommunerna, men för min del har jag också omfattat tanken att man skall flytta ut avgöranden från centrala statliga organ till decentraliserade statliga organ. Här går man emellertid den motsatta vägen.

Nu hävdar man att det här gäller laglighetsprövning. Visst gör det det, ingen behöver undervisa mig på den punkten. Men även sådana laglighetsprövningar förutsätter kännedom om förhållandena. Man arbetar inte i lufttomt rum, inte ens vid laglighetsprövningar.

När det sedan sägs att inrättandet av länsrätterna innebär att man måste godta den här reformen, vill jag erinra om att jag på sin tid motsatte mig genomförandet av reformen beträffande länsrätter vid nuvarande tidpunkt. Man borde ta ett samlat grepp på det här området och inte avlöva länsstyrelserna undan för undan. Men trots att man har inrättat länsrätterna har jag svårt att se att länsstyrelserna skulle sakna den kompetens som behövs för denna laglighetsprövning. Det återstår att visa att länsstyrelserna har blivit inkompetenta på den här punkten.

Nu vill Daniel Tarschys göra gällande att vi socialdemokrater är ett språkrör för Sveriges länsråd. Jag ids faktiskt inte diskutera på det planet med Daniel Tarschys. Vi har försökt pröva denna fråga utifrån våra utgångspunkter. Vi springer inte här som ombud för länsråd eller några andra. Nog kan man få ha rätt att ha en annan mening än den som grundades i folkpartiregeringen och som sedan den nuvarande regeringen burit vidare. Och nog befinner sig Karl Boo i en fin situation. Han var först ordförande i Kommunförbundet. Sedan åberopar han Kommunförbundet som statsråd. Det är inget fel i det. Men det vore väl ganska underligt om han inte följde det råd han själv har gett till regeringen.

När man säger att vi försöker sitta på två stolar, så innebär det att man betraktar laglighetsprövningen som någonting som inte har med de sakliga förhållandena att göra och som kan genomföras utan lokal kännedom. För min del menar jag att det är ett stort värde att man har den lokala kännedomen och kan bygga på den när man skall ta ställning till vad som är lagligt och inte lagligt. Att sedan olika instanser kan komma till olika resultat är helt naturligt. Det har vi säkert alla upplevt i skilda sammanhang. De av oss som sitter – eller har suttit – i den högsta instansen när det gäller valprövningar har ju ibland kommit till andra ståndpunkter än instanser som tidigare har yttrat sig i frågan.

Då återstår frågan varför vi vill förlänga instanskedjan. Mitt svar är att vi inte alls har något sådant syfte. Men det har hänt någonting på detta område. På grund av regeringens förslag och utskottets uppslutning kring det skall ju regeringsrätten få en ny ställning. Den skall endast pröva då det är fråga om prejudicerande ärenden. I övrigt blir det två instanser, länsstyrelse och kammarrätt – en tvåinstansordning av det slag som även Daniel Tarschys förordade.

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka att det självfallet är nödvändigt att öka det regionala och lokala inflytandet. Jag erkänner också att förslaget i propositionen till en del kan sägas stå i motsatsförhållande till den inriktningen. Men enligt min mening är det inte lika påtagligt när det gäller utpräglade rättstillämpningsfrågor som när det gäller samhällsplaneringsfrågor att man verkligen starkt driver decentraliseringstanken. Kravet på en enhetlig rättstillämpning kan således i det första fallet ha en annan inriktning.

Jag har sagt – och det vill jag understryka – att det inte finns någon länsinstans som från alla synpunkter är lämpad för prövningen av kommunalbesvärsmålen. Och en mycket tung synpunkt är ju att man skall kunna förkorta besvärstiden.

Jag har inte sagt, Hilding Johansson, att länsstyrelsen inte har kvar någon kompetens att pröva kommunalbesvär. Jag har sagt att den kompetensen till en del har överflyttats till länsrätten.

Jag förstår att Hilding Johansson vill vara konsekvent. Han var ju emot länsdomstolsreformen. Han är emot denna förändring. Bakom det ligger hans starka intresse för att behålla den statliga organisationen på länsnivå, jag skulle förmoda vid den ställning den haft genom tiderna.

När jag refererade till Kommunförbundet var det inte någon personlig uppfattning hos någon person inom Kommunförbundet som jag refererade till. Det var förbundsstyrelsens enhälliga ställningstagande, där man inte motsatte sig denna reform men underströk värdet av att det skulle finnas med kommunal kompetens i den nya första instansen och av att ha en ordentlig öppning upp till regeringsrätten för ärenden i kompetensavseende. De propåerna har infriats i föreliggande förslag i propositionen.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det finns ett skäl som jag förstår, säger Hilding Johansson, och det är önskemålet att förkorta väntetiderna. Men om Hilding Johansson förstår och delar vår uppfattning om det motivet, varför lägger ni då fram ett förslag som leder till att väntetiderna i många fall kommer att förlängas? Jag hade förstått om ni yrkat avslag på propositionen – då hade man slagit vakt om den bestående ordningen med två instanser. Men ni vill gå ett steg längre, ni vill förlänga instansordningen, ni vill ha en tredje instans. Det är den frågan jag inte har fått svar på: Varför vill ni ha en tredje instans? Varför skall väntetiderna bli ännu längre än vad de är i dag?

Vad sedan gäller länsstyrelserna noterade jag att Hilding Johansson i sitt första anförande räknade upp ett mycket stort antal länsstyrelser som stödde hans ståndpunkt. Jag tycker därför att det är rimligt att notera att det finns en viss identitet mellan socialdemokraternas ståndpunkt och länsstyrelsernas ståndpunkt. Socialdemokraterna har konsekvent slagit vakt om länsstyrelsernas ställning, men de har inte konsekvent motsatt sig delreformer. De har varit för alla delreformer som inneburit fler uppgifter till länsstyrelserna, och

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärsråd*

de har varit emot alla som inneburit färre uppgifter till länsstyrelserna. Så är det med den konsekvensen.

Till sist vill jag säga att det inte alls var min avsikt att bedriva en otillbörlig undervisning av Hilding Johansson beträffande laglighetsprövning, men det är faktiskt så att om man läser den socialdemokratiska motionen och reservationen, får man intryck av att någon person som hållit i pennan har en annan uppfattning än den som Hilding Johansson nu framfört i talarstolen. Om Hilding Johanssons ståndpunkt är den auktoriserade socialdemokratiska, som också överensstämmer med den i läroböckerna auktoriserade, har jag inga ambitioner att bedriva undervisning.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först konstatera att man har erkänt att vi har försökt vara konsekventa när det gäller länsstyrelsens ställning. Det betyder inte att jag har kommit fram till en definitiv mening om den, men jag vill pröva den på en gång i länsdemokratiutredningen. Det får jag inte därför att man genomför en del smärre reformer då och då. Att vi har flyttat över vissa organ dit beror väl helt enkelt på att det inte funnits några lämpliga organ på regional nivå att lägga vissa uppgifter på. Att här alltid konstruera nya organ underlättar inte genomförandet av vissa reformer, som vi är överens om.

Vad sedan gäller den tredje instansen är mitt svar helt enkelt det att jag, mot bakgrund av det förslag som nu föreligger, inte betraktar regeringsrätten som en instans jämförbar med övriga. Den har att göra en prövning i vissa fall. Normalt blir det två instanser, länsstyrelse och kammarrätt. Sedan finns den högsta instansen, regeringsrätten, som är en prejudikatskapande instans.

Då det gäller laglighetsprövningen är jag nog rädd för att Daniel Tarschys får ägna sig åt undervisning en stund. Vad jag har hävdat är att även laglighetsprövning – som jag inser att detta är, allt i överensstämmelse med de läroböcker som Daniel Tarschys och jag har läst – för ett riktigt resultat ändå förutsätter kännedom om förhållandena. Det finns enligt min mening ingen instans som har så god kännedom om olika förhållanden i kommunerna som just länsstyrelserna. Det har varit det starkaste skälet för mitt ståndpunktstagande i denna fråga.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag får fortfarande inte aritmetiken att gå ihop riktigt.

Länsstyrelsen är en instans. Kammarrätten är en instans. Regeringsrätten är en instans. Det blir tillsammans tre instanser.

F. n. har vi två instanser. Socialdemokraterna önskar utvidga antalet instanser till tre, medan däremot regeringsförslaget går ut på att det skall vara två. I båda fallen är det fråga om att den sista instansen är så att säga en reservinstans.

Men faktum kvarstår att regeringen vill *förkorta* väntetiderna, medan socialdemokraternas förslag innebär risk för en *förlängning* av dem.

HILDING JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! När jag hävdar att man realiter får två instanser även i fortsättningen, går jag ut ifrån att regeringsrätten skall spela en roll endast i undantagsfall.

Man har här sagt tidigare – bl. a. har Karl Boo gjort det – att man bör avlasta regeringsrätten. Men då kan man ju inte förutsätta att den normaliter också skall pröva sådana här ärenden, utan att det får bli i undantagsfall. Ur rättssäkerhetssynpunkt ser jag det som ett värde att man har två instanser, nämligen länsstyrelsen och kammarrätten. Men att det i vissa fall kan bli tre instanser kan jag faktiskt räkna ut.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Bara en reflexion med anledning av kommunministerns anförande.

Egentligen tycker jag att han i sak bekräftar att remissinstanserna varit delade i fråga om utredningsförslaget, även om man kallar det för ett välvilligt mottagande.

Vad säger oss vidare den ökade arbetsbelastningen på besvärinstanserna? Regeringen drar tydligen därav slutsatsen att man därav skall begränsa besvärmöjligheterna på olika sätt. Men ett annat synsätt borde vara att man ser den ökade arbetsbelastningen som ett uttryck för att det finns ett stort behov av att anföra besvär mot kommunala beslut, och då bör man ju inte begränsa de möjligheterna.

Jag tycker heller inte att förslaget kan anses gå i linje med strävandena att decentralisera, som Karl Boo talade om. Det går i själva verket i motsatt riktning.

Jag vill, herr talman, notera två märkliga omständigheter i den här debatten. Den första är den att det inte är några decentraliseringstankar – som centern brukar tala om – som präglar propositionen. Den andra är att det är en märklig liberalism som vill minska medborgarnas möjligheter att få kommunala beslut prövade.

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Det sist sagda är väl ändå en förvrängning av vad propositionen ger av förutsättningar. Självfallet hindras ingen från en sådan prövning, utan alla som önskar anföra besvär skall ha kvar den rätten.

Sedan vill jag bara kort säga – och det kan vara en replik till det som Hilding Johansson sade nu senast – att när vi har så få beskrivningar av den kommunala kompetensen i kommunallagen är det synnerligen viktigt att den högsta prövande instansen ändå kan få pröva de intressanta frågor som har med kommunal kompetens att göra. Men jag vill därför inte "snäva till" den prövningsmöjligheten så hårt som Hilding Johansson, att döma av hans senaste inlägg, vill göra när han strider för en s. k. tremålsinstansprövning.

Torsdagen den
24 april 1980

*Ny instansordning
i kommunalbe-
svärs mål*

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det är ingen förvrängning av de faktiska förhållandena. Den viktigaste frågan måste ändå vara om man fjärrmar besvärinstanserna från medborgarna och därtill minskar möjligheten att få dessa instansers beslut ytterligare prövade.

Överläggningen var härmed avslutad.

TALMANNEN: Utskottets hemställan företas till avgörande momentvis. Därvid upptas mom. 2 till avgörande före mom. 1.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Hilding Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hilding Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 46 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Hilding Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hilding Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156

Nej – 154

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 46 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Nils Berndtson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 293
Nej – 17

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Kungörande av
lagar och andra
författningar*

§ 13 Kungörande av lagar och andra författningar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:47 med anledning av proposition 1979/80:120 om ändring i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar jämte motion.

I proposition 1979/80:120 hade föreslagits en ändring i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar. Enligt lagen skulle författningar som beslutats av regeringen normalt kungöras i Svensk författningssamling (SFS) eller – om särskilda skäl förelåg – i någon annan författningssamling. Enligt propositionens lagförslag skulle regeringsförfattningar i undantagsfall – om synnerliga skäl förelåg – få kungöras i annan angiven publikation.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1979/80:1956 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle avslå propositionen.

Utskottet hemställde att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:1956 skulle bifalla propositionen 1979/80:120.

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! I konstitutionsutskottets årliga granskningsbetänkande brukar det finnas en mening som lyder: ”I likhet med tidigare år har utskottet granskat utgivningen av Svensk författningssamling (SFS).” Den granskningen görs mot bakgrunden att lagar och författningar skall kungöras i föreskriven ordning. Utskottet brukar tillmäta denna fråga ganska stor betydelse.

Det är därför något förvånande att konstitutionsutskottet godtar regeringens förslag om förändringar till det sämre när det gäller kungörande av lagar och andra författningar. Vi har från vänsterpartiet kommunisterna yrkat avslag på regeringsförslaget.

Redan nu föreligger möjligheter för regeringen att bestämma att viss författning kan kungöras i annan författningssamling än Svensk författnings-

Torsdagen den
24 april 1980

*Kungörande av
lagar och andra
författningar*

samling, om särskilda skäl föreligger. Undantagsvis har också publicering skett i andra publikationer än författningssamlingar. I propositionen redovisas några sådana fall.

Att, som föreslås i propositionen, ytterligare vidga möjligheterna till publicering i annan angiven publikation är inte motiverat och framför allt inte önskvärt. Det kan leda till just vad föredraganden varnar för, nämligen en uppluckring av systemet med författningssamlingar. Det ger mindre överskådlighet. Detta är särskilt olämpligt när omfattningen av lagar och författningar ökar.

Konstitutionsutskottet understryker visserligen att möjligheten att kungöra författningar i annan publikation än författningssamling bör tillämpas synnerligen restriktivt. Vidare lovar utskottet att i granskningsarbetet följa tillämpningen. Därmed tycker tydligen konstitutionsutskottets ledamöter att man befriar sig från en besvärlig fråga. Man är tydligt medveten om att förslaget inte rimmar särskilt väl med vad utskottet i andra sammanhang betonar rörande publiceringen av lagar och författningar. Men man sväljer förslaget och avstyrker vpk-motionen.

Utskottet besvarar inte den i sammanhanget viktiga frågan, om det är befogat med en sådan vidgning av möjligheterna till undantag från bestämmelserna om kungörande av lagar och författningar. Vi anser det icke befogat. Vi anser att förslaget bör avvisas.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till motion 1979/80:1956, som innebär avslag på regeringens proposition.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Med anledning av de väntade akuta kommunikationsproblemen under eftermiddagen och med hänsyn till att de kommunikationsförändringar som det nu föreliggande förslaget innebär är av ringa omfattning nöjer jag mig med att hänvisa till utskottets skrivning och förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1956 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 47 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1956 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 17

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Vissa arbetstids-
frågor*

§ 14 Vissa arbetstidsfrågor

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:35 med anledning av motioner om vissa arbetstidsfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:165 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen fattade principbeslut om en tidsplan för generell nedtrappning av arbetstiden till sex timmar/dag med bibehållen lönestandard, så att sextimmarsdagen var genomförd senast 1986.

1979/80:184 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag angående en begränsning av möjligheterna till övertidsarbete i enlighet med vad som föreslagits i motionen,

1979/80:185 av Lars-Ove Hagberg m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag som innebar

1. begränsning av skiftarbetets omfattning i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. skydd för skiftarbetare mot förtida förslitning i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. genomförande av sex timmars arbetsdag eller 30 timmars arbetsvecka med förtur för skiftarbetare och jämställda grupper, och

1979/80:1227 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen skulle uttala att lön skulle utgå för sådan tid som togs i anspråk för ledighet för att uppfylla kraven om veckovila i enlighet med vad som anförts i motionen och hemställa hos regeringen om förslag i enlighet härmed.

Utskottet hemställde

1. beträffande tidsplan för nedtrappning av den ordinarie arbetstiden att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:165.

2. beträffande begränsning av rätten att ta ut övertid att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:184.

3. beträffande begränsning av skiftarbetets omfattning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:185.

4. beträffande skydd mot lönebortfall vid tillämpning av veckoviloregeln att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1227.

Torsdagen den
24 april 1980

*Vissa arbetstids-
frågor*

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! I den ekonomiska kris det kapitalistiska samhället upplever betraktas krav på arbetstidsförkortning, begränsning av övertid och begränsning av skiftarbetets omfattning med ökat ointresse. Detta gäller såväl de borgerliga partierna som socialdemokraterna här i riksdagen.

Vpk har till årets riksmöte väckt tre motioner på arbetstidens område. Det är motion 165 där vi kräver ett principbeslut om en nedtrappning av arbetstiden till sex timmar om dagen med bibehållen lönestandard; den bör vara genomförd 1986.

Det är vidare motion 184, där vi kräver en begränsning av övertidsarbetet. Övertid skall betraktas som en onormal företeelse och endast tillgripas vid överhängande fara för skada på liv, hälsa och egendom.

Det är slutligen motion 185 om begränsning av skiftarbete. Vi yrkar att skiftarbete skall tillåtas endast där tekniska skäl och samhällsskäl så kräver. Vi kräver också att förtida förslitning av skiftarbetare skall förhindras och att skiftarbetarna med förtur skall få kortare arbetsvecka.

Det är nu sjunde året i rad som vpk ställer kravet på en nedtrappning av arbetstiden till sex timmar om dagen. I sju år har det blivit avslag. Motiveringen är i stort sett densamma. Utskottet och riksdagen är välvilliga till kravet men säger nej.

Huvudskälen för en nedtrappning av arbetstiden är följande:

1. Jämställdheten mellan kvinnor och män. Det är ingen tillfällighet att det är just kvinnoorganisationer som mycket kraftigt för fram kravet på en kortare arbetstid. Kvinnorna kräver sin rätt att på samma villkor som männen göra sin arbetsinsats, delta i fackligt och politiskt arbete och delta i vården av barnen och skötseln av hemmet. Sextimmarsdagen är en av förutsättningarna för att förverkliga jämställdheten mellan kvinnor och män.

2. Teknikens landvinning skall inte utnyttjas till att ställa arbetarna utanför arbetslivet. Teknikens landvinningar måste fördelas genom att man förkortar arbetstiden och därmed skapar fler jobb.

3. En hänsynslös utslagning och allt färre i arbete skapar stora problem för samhället. De negativa sociala konsekvenserna kostar mer än vad en förkortning av arbetstiden skulle göra. En arbetstidsförkortning kommer att få många positiva effekter: arbetslösheten fördrivs och de flesta får ett jobb, och negativa sociala konsekvenser förhindras.

4. En kortare arbetstid skulle minska utslagningen och utstötningen från arbetslivet. Arbetsdagen skulle kunna bli drägligare för många med pressande arbetsuppgifter.

Utskottet hänvisar som tidigare till arbetsmarknadens parter. Ironiskt nog fortsätter utskottet att upprepa gamla fraser som "att det måste vara en sak för arbetsmarknadens parter att avgöra vilka prioriteringar som skall göras vid valet mellan olika former för uttag av standardhöjningar".

Det är en bekväm position för de borgerliga partierna. När kapitalismen är i kris och det inte finns någon tillväxt finns inga möjligheter till en förkortad arbetstid, menar man. Det skulle vara intressant att höra vad det

oppositionsparti som är representerat i utskottet har att säga här. Man skriver i den här stunden ihop sig med de borgerliga partierna. Anser socialdemokraterna att man kan ställa upp på den här filosofin? Finns det ingen omfördelning att göra inom de redan befintliga resurserna?

"Genom arbetarrörelsens historia har en förkortning av arbetstiden varit en av de viktigaste frågorna. Varje förkortning av arbetstiden som gjorts har fått försvaras mot arbetsköparnas attacker. Övertid har varit ett sätt för arbetsköparna att urholka arbetstidsförkortningen och utnyttja arbetskraften maximalt.

I dagens läge, med många arbetslösa, utnyttjas den arbetskraft som har ett arbete i en planerad övertid eller är offer för en planering som gör övertid till en "tvingande" nödvändighet. Ett sådant sätt att utnyttja arbetskraften är helt oförenligt med dagens sätt att se på arbetstiden. Kraven på en kortare arbetstid för alla växer sig allt starkare, och en kraftig begränsning av övertidsarbetet är därför nödvändigt.

Arbetsköparnas åtgärder för att öka produktiviteten innebär att rationaliseringar vidtas med förlitande på att övertidsarbete skall klara uppkomna störningar och problem. Detta ökar stress och jäkt i arbetslivet. Övertidsparagraferna utnyttjas även till att fylla ut luckor som uppkommer vid sjukfrånvaro. I stället för att anställa flera och upprätta reservstyrkor inom företagen utnyttjas den 'allmänna övertiden'."

Herr talman! Detta står att läsa i vpk:s motion 184 om begränsning av övertidsarbete. Denna beskrivning har tidigare närmast förhånats av utskottets talesmän, främst Gabriel Romanus.

Den bild som vpk har skissat i motionen överensstämmer ganska väl med vad som nu sker, när fackföreningarna vidtar en övertidsblockad. Då rasar nästan hela samhället ihop. Samhället bygger tydligen på möjligheten till övertidsarbete, och då kanske på den sämsta av alla övertidsformer, nämligen den som hastigt kommer på den enskilde individen och pressar honom allra mest.

Uppgifter i dagspressen säger nu att var femte heltidsanställd jobbar övertid. I januari arbetades så många övertidstimmar att det motsvarar 15 000 heltidsarbetande. Bland statstjänstemännen gör var tionde i genomsnitt 15 timmar övertid i veckan, vilket motsvarar vad som är tillåtet.

Exemplen på att man utnyttjar övertid är många. På ett fackföreningsmöte som jag var med på för några dagar sedan berättades att det på den centrala valsenheten, bredbandverket, vid Domnarvets Jernverk var så illa ställt med ersättare och avbytare eller andra som kunde arbeta övertid att arbetsledarna fick gå in på skiften och göra de kollektivanställdas arbete. Pressen på övertidsarbete blir i längden olidlig. Men detta är någonting som man planerar och räknar med. Det är de vanliga människorna ute i arbetslivet som råkar illa ut.

Nej, vi har inte råd längre att ha en lagstiftning, som tillåter att övertid betraktas såsom något normalt. Riksdagen gjorde den dumheten att göra övertid till någonting normalt. Det är nu dags att ändra på den saken. Därför kräver vi i motionen att tre av de nu fyra gällande övertidsbegreppen skall

utgå ur lagen och att man får tillgripa övertid endast när det föreligger överhängande fara för skada på liv, hälsa och egendom.

Herr talman! Vi vet också att skiftarbetare drabbas av sömnstörningar. De sover i genomsnitt mindre än sex timmar per dygn. Vi vet också att skiftarbetare har högre sjuklighet samt drabbas av magsår och stressbesvär. Familjeproblem är vanligare för skiftarbetare, och de deltar mindre i föreningsliv och andra sociala kontakter. Vi vet att skiftarbetet används för det ekonomiska intressets skull och att detta intresse får gå före det mänskliga intresset. En begränsning av skiftarbetet är därför nödvändig.

Varför görs då ingenting? Socialutskottet och riksdagen hänvisar är in och är ut till utredningar, som i praktiken lägger hela frågan på is och inte föreslår några ändringar. Socialutskottet och riksdagen ställer sig på de ekonomiska intressenternas sida mot de mänskliga intressena.

Skiftarbetet bör begränsas till vad som är nödvändigt för teknikens skull eller för samhällsservicen, t. ex. för sjukvård och vissa kommunikationer. De som har arbetat skift under 10 år eller som är över 45 år skall kunna slippa skiftarbete.

Vid genomförandet av en kortare arbetstid bör skiftarbetarna ha förtur. 30 timmars arbetsvecka bör genomföras snarast.

Vi vet alltså att skiftarbetet är någonting omänskligt. Vi är skyldiga att göra någonting, nämligen begränsa skadeverkningarna till ett minimum. Jag yrkar därför bifall till vpk-motionerna 185 om begränsning av skiftarbete, 184 om begränsning av övertidsarbete och 165 om en nedtrappning till sex timmars arbetsdag.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! När man diskuterar arbetsmiljölagen kan man naturligtvis inte låta bli att se till det faktum att denna till följd av arbetsdomstolens dom i januari månad i år har urholkats. I arbetsmiljölagens 4 kap. 6 § föreskrivs att "arbetstagare skall beredas minst trettiosex timmars ledighet under varje period om sju dagar. Sådan veckovila skall såvitt möjligt förläggas till veckoslut." Den här utpräglade skyddslagstiftningen föreskriver alltså att varje arbetare skall ha rätt till minst 36 timmars veckovila, naturligtvis därför att arbetet anses kräva så mycket att vila behövs dels för att personen i fråga skall kunna återhämta sig, dels – naturligtvis – för att minska olycksrisken vid alltför långvarigt sammanhängande arbete.

Från dessa bestämmelser får undantag göras i kollektivavtal. I stället för att ta ut veckovilan om 36 timmar ett veckoslut kan man skjuta på ledigheten och ta ut 72 timmars ledighet nästpåföljande veckoslut. För att uppfylla bestämmelserna om 72 timmars ledighet och veckovila måste man ta i anspråk någon av de ordinarie arbetsdagarna före eller efter detta nästpåföljande veckoslut. Arbetsdomstolens dom gällde just frågan om kompensation för den här ledigheten. Kompensationsledigheten kommer oftast i fråga när man har s. k. jour- eller beredskapsarbete och givetvis också när man varit tvungen till övertidsarbete under en av veckoslutets två dagar. Man kan då fråga sig om det i realiteten finns någon möjlighet för arbetarna

att ta ut den här kompensationsledigheten, att unna sig ordentlig vila nästpåföljande veckoslut. Ja, det är möjligt – om arbetarna bara får kompensationsledighet och naturligtvis om de samtidigt har råd att ta ut sådan.

Före januari månad i år, då arbetsdomstolen fällde nämnda dom, fanns det på flera avtalsområden tolkningar på både arbetstagar sidan och arbetsköparsidan om att lagen förutsatte att lön skulle utgå för sådan kompensationsledighet – det är ju den reella innebörden av bestämmelsen. Men sedan arbetsdomstolen sagt att lagstiftaren inte på något ställe, varken i lagtext eller i förarbeten, hade uttalat att lön skulle utgå, bestämde man att lön alltså inte skulle utgå för sådan kompensationsledighet.

Men vad händer då med den person som exempelvis har beredskapsarbete under en vecka inkl. veckoslutet, som har en förhållandevis liten ersättning för den här lördagen och söndagen och som vill rätta sig efter skyddslagstiftningen – vilket man naturligtvis bör göra? Ja, det innebär att personen i fråga ekonomiskt påtvingas en förlust på grund av att han är i beredskapsarbete under veckoslut. Ersättningen för beredskapsarbete är ju avsevärt lägre än vad den ordinarie lönen skulle ha varit för exempelvis den här kompensationsdagen. Resultatet kommer naturligtvis att bli – det har vi redan sett – att man inte utnyttjar kompensationsledigheten. Man tar inte ut den och bryter därmed mot arbetsmiljölagens 4 kap. 6 §. Det är den faktiska verkligheten i dag som ett resultat av arbetsdomstolens dom. Det är också orsaken till att vänsterpartiet kommunisterna i januari i år motionerat för att se till att arbetarna får möjlighet att verkligen följa denna skyddslag och ta ut den förlängda veckovilan helgen efter det man har jobbat.

När utskottet behandlar vår motion säger man också att bestämmelserna bör vara sådana att skyddslagstiftningen kan ges ett reellt innehåll. Men man förutsätter att arbetsmarknadens parter avtalsvägen kommer att anpassa arbetstagarernas anställningsvillkor till dessa regler.

Att de borgerliga ledamöterna i socialutskottet har gått på den linjen är fullt förståeligt. Från deras sida har det aldrig varit meningen att ge de arbetande någon kompensation i detta avseende. Men att de socialdemokratiska ledamöterna – som vill utge sig för att slåss för fackets intresse – helt kan låta bli att göra någonting åt denna felaktighet, som jag ser det, är ju i stället anmärkningsvärt.

Som jag nämnde hade man före arbetsdomstolens dom inom flera avtalsområden överenskommelser som löst den här frågan. I dag är frågan olöst. Arbetarna får betala med egna medel för att kunna följa skyddslagstiftningen. Jag kan inte tro att detta varit avsikten med arbetsmiljölagen. I vart fall har inte vi från vänsterpartiet kommunisterna tänkt oss att detta kan ha varit avsikten.

Jag yrkar därför bifall till vår motion 1227 i den förhoppningen att socialdemokraterna i det här läget också kommer underfund med att det i lag bör bestämmas att lön skall utgå vid kompensationsledighet. Detta kan man inte överlåta till förhandlingar mellan parterna. Det skulle innebära att de arbetande själva får betala den ersättningen.

Vissa arbetstidsfrågor

Torsdagen den
24 april 1980

*Vissa arbetstids-
frågor*

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att hålla med Lars-Ove Hagberg i en viktig del av hans verklighetsbeskrivning. Det är verkligen sant att dessa yrkanden har behandlats många gånger förut här i riksdagen. Jag har inte räknat gångerna, men om Lars-Ove Hagberg säger att det är sju gånger så är det säkert så.

Det framgår dessutom av utskottsbetänkandet att de frågor Lars-Ove Hagberg var inne på har behandlats redan en gång under detta riksmöte. Det kan därför vara ursäktligt om jag i dagens läge är rätt kortfattad.

På en punkt känner jag inte igen mig i den beskrivning som Lars-Ove Hagberg gav. Han påstod att utskottets talesmän och i synnerhet jag hade förhånat vpk för partiets motioner och beskrivning av läget. Jag vet inte vad han tänker på, men jag skall försöka uppträda på ett sådant sätt att tonläget i dag inte ger anledning till klagomål.

De yrkanden som Lars-Ove Hagberg talade för har kommenterats i utskottets betänkande, där vi framhåller att det inte är möjligt att kräva en allmän arbetstidsförkortning i det samhällsekonomiska läge som nu råder. Alla partier utom vpk anser sig ju tvungna att ta hänsyn till det samhällsekonomiska läget.

Kraven på ändrade övertidsregler har vi tidigare behandlat. Då har vi hänvisat till den utveckling som kan äga rum på grundval av medbestämmandelagen. Därför är det för tidigt att nu överväga mera betydande förändringar av arbetstidslagstiftningen. Utskottet har uttalat principiella betänkligheter mot den form av övertid som gäller förberedelse- och avslutningsarbete, men vi har också pekat på att utredningen om vissa arbetstidsfrågor, just med hänvisning till vad utskottet har uttalat, har fått i uppdrag att undersöka om denna typ av övertid kan föras in under den ordinarie arbetstiden. Samma utredning skall också ta upp frågan om skiftarbete. På den punkten har utskottet tidigare gjort ett uttalande, som godkändes av riksdagen, där en principiellt mycket restriktiv syn på t. ex. nattarbete kommer till uttryck. Med hänvisning till det ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på dessa punkter.

Den fråga som Tommy Franzén tar upp är ny, och den bygger på en dom i arbetsdomstolen. Med anledning av den gör utskottet ett mycket klart uttalande, nämligen att vi förutsätter att arbetsmarknadens parter avtalsvägen kommer att anpassa arbetstagarnas anställningsvillkor till arbetsmiljölagens regler. Vi tycker därför inte att det är påkallat med något initiativ från riksdagen just nu.

Tommy Franzén var förundrad över att vi kunde visa detta förtroende för arbetsmarknadens parter, i synnerhet över att socialdemokraterna kunde göra det. Jag skall inte tala å deras vägnar, men jag förmodar att de, med tanke på sina kontakter med de fackliga organisationerna, har ett förtroende för deras möjlighet att lösa de här frågorna, och att de kommer att aktualisera dem på nytt om det inte lyckas. Det är också den inställning som jag vill ge uttryck för.

Det är intressant att Tommy Franzén nu har en så hög tanke om

arbetsmiljölagen och dess syften. Jag har inte något minne av att det lät på det sättet från vpk när lagen antogs, men det är ju bra med syndare som omvänder sig.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Någon syndare som omvänder sig finner man inte i Gabriel Romanus. Han biter sig envist fast vid en viss princip.

Den ordinarie arbetstiden är 40 timmar. Vi har nu krävt att sex timmars arbetsdag skall genomföras, och vi har angivit fyra skäl för detta. Jag nämnde dem också i mitt huvudanförande. Inget av dem påverkar Gabriel Romanus, utan han anger att det är arbetsmarknadens parter som skall fördela standardhöjningen. Jag vill fråga Gabriel Romanus när den standardhöjning som han talar om kommer – är det på 1980-talet, i början av 1990-talet eller bortåt år 2000?

Också Folkpartiets kvinnoförbund kämpar för sex timmars arbetsdag, och jag misstänker att man även inom folkpartiets riksorganisation i något sammanhang har uttalat sig härför. Men när tänker man föra fram detta krav? Vill man inte gripa sig an med uppgiften att på detta sätt ge dem som nu står utanför arbetsmarknaden möjlighet till sysselsättning? Minst en halv miljon människor skulle kunna få plats på arbetsmarknaden genom en arbetstidsreform framöver.

Man kan i detta sammanhang se på vad som händer i dagens konfliktsituation. De övertidskrav som vi tidigare tagit upp har avsett sådant som inte förorsakat några problem. Det har då gällt förberedande och avslutande arbete. Men vi har också påtalat ett problem i arbetslivets dagliga verklighet, där människor tvingas till övertid. Jag anser att Gabriel Romanus och andra i utskottet har förhånat vår inställning på den punkten. Jag vill uppmana Gabriel Romanus att se sig omkring i dag och notera hur många människor som arbetar på övertid. Man kan slå igen nästan halva Sverige genom en effektiv övertidsblockad. Det betyder att många människor i dag drivs till övertid. Det väsentliga är att angripa den absolut sämsta delen av arbetstidslagen, nämligen bestämmelsen om den allmänna övertiden. Det har varit det genomgående temat i våra krav. Men Gabriel Romanus vill inte inse att detta är ett problem, som man kunde begränsa lagstiftningsvägen genom en genomgripande reform av reglerna för arbetstiden. Man har räknat fram att övertiden i dag motsvarar 15 000 arbetstillfällen inom industrin – och det är inte litet.

När det gäller skiftarbete har arbetstiden successivt förkortats under den tid som denna arbetsform har funnits. Men den omständigheten att vi vill begränsa användandet av själva arbetsformen skiftarbete föranleder inte någon som helst diskussion inom utskottet. Utskottet vill inte heller uttala att nu arbetande utredningar skall ta upp denna problematik. Vad som i dag händer är att skiftarbete i olika former ökar. Och jag vill ta tillfället i akt att säga att även de s. k. tvåskiftsarbetena – arbete pågår från tidigt på morgonen

till sent på kvällen – utgör ett växande problem. Därför borde riksdagen härta sitt ansvar.

Jag vill bara framföra ytterligare en synpunkt när det gäller övertid. Enligt utskottet skall övertidsuttaget kunna begränsas med hjälp av medbestämmandelagen. Kan Gabriel Romanus ge mig ett enda exempel på hur medbestämmandelagen i någon form praktiskt skall kunna medföra en begränsning beträffande övertidsuttaget. Vad finns det för stöd för påståendet att man med hjälp av medbestämmandelagen skall kunna begränsa den s. k. allmänna övertiden?

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Får jag med en gång ta Gabriel Romanus ur den villfarelsen – som tydligen är en medveten missuppfattning – att jag har en mycket hög tanke om arbetsmiljölagen. Vad jag inledningsvis sade var att lagen ytterligare har försämrats genom arbetsdomstolens dom. Och beträffande lagens kvalitet sade jag att vi trots allt hade räknat med att lön skulle utgå vid de fall av kompensationsledighet som det här gäller.

Att utskottet nu vill överlåta denna fråga till arbetsmarknadens parter innebär att man också överlåter till arbetarna att betala denna kompensationsledighet med pengar ur egna kassor. Den som känner till hur det går till vid förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter vet att det först förhandlas fram en lönepott av en viss storlek – i dagens läge vet vi att parterna inte har lyckats bli överens om en sådan pott för detta år. Om sedan sådana frågor som denna om lön för kompensationsledighet skall föras in i förhandlingarna tas kostnaderna för denna typ av frågor sannolikt från den redan framförhandlade potten. Det innebär då att utrymmet för exempelvis generellt ökad lön minskar. Resultatet blir alltså att arbetarna får betala sin egen kompensationsledighet.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna menar att denna ledighet naturligtvis skall betalas av arbetsköparna. Det är anledningen till att vi lagstiftningsvägen vill slå fast att lön skall utgå enligt arbetsmiljölagen när kompensationsledighet tas ut för att man skall kunna uppfylla skyddslagstiftningens bestämmelser om veckovila. De fackliga organisationerna har också hävdat att den nuvarande lagstiftningen innehåller en sådan bestämmelse, annars hade ju inte Fabriksarbetareförbundet dragit denna fråga inför arbetsdomstolen.

Att socialdemokraterna åtminstone denna gång har försuttit möjligheten att kräva att lön skall utgå vid den typ av kompensationsledighet som det här är fråga om kan bero på att domstolens utslag kom bara två dagar före den allmänna motionstidens utgång. Oavsett hur det ligger till med den saken är vår uppfattning den att när en skyddslagstiftning införs skall inte arbetarna själva få betala för att lagstiftningen skall kunna följas, utan det skall naturligtvis arbetsköparna göra.

Torsdagen den
24 april 1980

*Vissa arbetstids-
frågor***GABRIEL ROMANUS (fp):**

Herr talman! Lars-Ove Hagberg anförde fyra skäl för kortare arbetstid och sade att jag inte lät mig påverkas av dem. Som vi alla väl känner till, råder det enighet om målet allmän arbetstidsförkortning, och det behövs alltså inte någon påverkan på den punkten. Men vi har också ett samhällsekonomiskt läge som vi andra låter oss påverkas av, och som vpk har monopol på att bortse från. Denna debatt uppstår därför att vpk på detta område, liksom på alla andra områden, driver en politisk linje som innebär bara löften, löften och åter löften.

Tommy Franzén var inne på samma tankar, och han sade att om man träffar avtal om dessa frågor måste pengarna tas ur löneutrymmet. Om man däremot lagstiftar tas pengarna någon annanstans. Men det är just dessa hemliga källor, som vpk anser att man kan ösa pengar ur om bara riksdagen fattar beslut, som vi andra inte har tillgång till i nuvarande läge. Pengar till alla förbättringar måste tas ur det tillgängliga utrymmet, det är ganska självklart. Om vi skulle lagstifta om allt det som vpk vill genomföra på arbetstidsområdet, så tar vi i anspråk både det utrymme som parterna kan bli överens om och litet till. Det betyder att man i praktiken skulle få sänka lönerna som betalas ut. Jag vet inte var parterna kommer att landa till slut, det vet ju ingen. Men en sak är säker, och det är att ingen annan än vpk har så orealistiska föreställningar om vad man kan lova på alla livets områden i det ekonomiska läge som landet just nu befinner sig i.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! De fyra skäl som jag anförde för en arbetstidsförkortning har inte påverkat Gabriel Romanus. Däremot har han ett mål, och han borde fundera över hur det målet någon gång skall kunna förverkligas. Han hänvisar till samhällsekonomin, men han bortser från den samhällsekonomiska kostnaden för att människor står utanför produktionen, för att de slås ut, för att vi har en mer än bristfällig jämställdhet i detta land. De kostnaderna vill inte Gabriel Romanus räkna med.

Vi hävdar att i slutändan kommer en arbetstidsförkortning att få positiva effekter på i stort sett alla områden. Men så långt vill inte Gabriel Romanus se. Han vill bara se kortsiktigt på effekten i dag på Svenska arbetsgivareföreningens kassor. Och han har naturligtvis helt rätt i att det drabbar dem. Men för samhället som helhet kommer en arbetstidsförkortning att vara en god vinst för människorna.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag vill bara säga till Gabriel Romanus att det s. k. tillgängliga utrymmet, som ni borgare och även socialdemokraterna med förkärlek talar om, trots allt inte är detsamma som den pott som arbetsmarknadens parter har kommit överens om. Där är det oftast en ganska stor differens. Och det kan ju vara bra att veta att potten som regel

Torsdagen den
24 april 1980

*Vissa arbetstids-
frågor*

också är avsevärt mindre än det s. k. utrymmet anges vara. Det är helt klart att effekten blir att arbetarna själva får betala detta genom sänkta löner.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 165 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 35 mom. 1 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 165 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 282

Nej – 15

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 184 av Lars-Ove Hagberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 35 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 184 av Lars-Ove Hagberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 282

Nej – 16

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 185 av Lars-Ove Hagberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 35 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 185 av Lars-Ove Hagberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 16

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1227 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 35 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1227 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280
Nej - 17

§ 15 Översättning av skyddsanvisningar m. m. till invandrarspråk

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:36 med anledning av motioner om vissa resurs- och organisatoriska frågor m. m. på arbetsmiljöområdet.

I detta betänkande behandlades motionerna
1979/80:148 av Kerstin Anér (fp),

1979/80:236 av Paul Jansson m. fl. (s),

1979/80:366 av Per Olof Håkansson m. fl. (s),

1979/80:422 av Lisa Mattson m. fl. (s),

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Översättning av
skyddsanvisningar
m. m. till invand-
rarspråk*

Torsdagen den
24 april 1980

*Översättning av
skyddsanvisningar
m. m. till invand-
rarspråk*

1979/80:641 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om åtgärder för att arbetarskyddsstyrelsens skyddsanvisningar och lokala skyddsföreskrifter översattes till de vedertagna vanligaste invandrarpråken.
2. att riksdagen som sin mening uttalade att kostnaderna härför borde bestridas med medel ur arbetarskyddsfonden.

1979/80:845 av Göran Karlsson m. fl. (s), vari såvitt här var i fråga (yrkandena 1, 6 och 7) hemställdes att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för arbetet med att eliminera de kemiska hälsoriskerna i arbetsmiljön.
6. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av reglerna för ersättning till företagshälsovården.
7. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering och överväganden rörande organisationen för utbildning av personal inom företagshälsovården m. m., och

1979/80:982 av Erik Hovhammar m. fl. (m), vari såvitt här var i fråga (yrkandena 2 och 3) hemställdes att riksdagen beslutade

2. att ersättning från riksförsäkringsverket till företagshälsovård även skulle omfatta rehabiliterings- och förebyggande vård.
3. uttala att en fortsatt utbyggnad av företagshälsovården borde främjas i enlighet med vad som anförts i motionen, så att denna alltmer fick karaktären av arbetsmiljövård.

Motion 1979/80:982 hade hänvisats till arbetsmarknadsutskottet men sedermera såvitt avsåg yrkandena 2 och 3 överlämnats till socialutskottet.

Utskottet hemställde

1. beträffande inriktningen av hybrid-DNA-forskningen att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:148,
2. beträffande arbetsmiljön för kyrkogårdsarbetare att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:236,
3. beträffande regler för impregnerat virke att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:366,
4. beträffande listor över ämnen i arbetslivet som kunde orsaka genetiska skador m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:422 yrkandena 1 och 2,
5. beträffande ökad forskning kring genetiska risker i arbetslivet att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:422 yrkandet 3,
6. beträffande information om forskningsresultat att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:422 yrkandet 4,
7. beträffande översättning av skyddsanvisningar m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:641,

8. beträffande riktlinjer för att eliminera de kemiska hälsoriskerna i arbetsmiljön att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:845 yrkandet 1,
9. beträffande ersättning till företagshälsovården att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:845 yrkandet 6 och motionen 1979/80:982 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,
10. beträffande utbildning av personal för företagshälsovården m. m. att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:845 yrkandet 7 hos regeringen skulle anhålla att motionen i motsvarande del överlämnades till företagshälsovårdsutredningen.
11. beträffande inriktningen av företagshälsovården mot arbetsmiljövård att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:982 yrkandet 3.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Frågan om översättning av skyddsanvisningar m. m. till invandrarpråk har behandlats tidigare i denna kammare, vilket klart framgår när man läser såväl motionen som socialutskottets betänkande.

Vi har tidigare motionerat i denna fråga. Orsaken till att vi tvingas återkomma är att vi inte anser att invandrarna har samma skydd som de arbetare som kan svenska. Språket i anvisningarna är i regel komplicerat för människor som har bristfälliga kunskaper i svenska.

Den tekniska utvecklingen har fortskridit. Nya maskiner och nya ämnen har tillkommit, vilka ökar riskerna för ohälsa och osund arbetsmiljö.

Samhället har också observerat att utvecklingen kräver speciella insatser vad beträffar utbildning och makt för de anställda. Bl. a. har skyddsombuden fått ökade befogenheter. Dessa har tillkommit genom en aktiv kamp ute på jobben.

Invandrarna har i stort sett utestängts från denna utveckling, vilket vi i vårt parti tycker är beklagligt. En stor del av den svenska arbetarklassen utgörs ju av invandrare. LO beräknar att om något årtionde var tredje LO-medlem kommer att ha invandrarbakgrund. Samtidigt känner vi till att invandrarna finns koncentrerade till vissa branscher, och vi vet att riskerna för ohälsa är speciellt stora just där. På vissa arbetsplatser är invandrarna i majoritet, men skyddsanvisningarna är trots detta skrivna på enbart svenska. För oss kommunister framstår detta som helt orimligt.

I går talade vi här i kammaren om svenskundervisningslagen. Både jag och Eva Winther kritiserade lagens funktion – kanske från litet olika utgångspunkter. Oavsett vad man tycker i denna fråga, måste man inse att invandrarna inte under de närmaste åren kommer att få den utbildning i det svenska språket som erfordras för att de skall kunna skydda sig mot de faror som finns i det svenska arbetslivet på arbetsmiljöns område.

Då är frågan för landets riksdagsledamöter: Hur många olycksfall, hur många dödsfall skall behöva inträffa på grund av att anvisningar och skyltar inte finns översatta, innan riksdagen ingriper och rättar till problemen?

Utskottet talar om de s. k. pop-anvisningarna som givits ut på invandrarpråk. Det är allmänt känt att dessa pop-anvisningar inte haft någon avgörande betydelse när det gäller att skydda invandrarna från olyckstillbud

Torsdagen den
24 april 1980

*Översättning av
skyddsanvisningar
m. m. till invand-
rarspråk*

på arbetsplatserna. De har spritts dåligt, och många invandrare har haft svårt att förstå dem.

Vi menar att arbetarskyddsstyrelsens anvisningar och lokala skyddsföreskrifter skall översättas till de vanliga invandrarspråken. Kostnaderna för detta skall tas ur arbetarskyddsfonden.

Jag tycker att utskottet visar en total ovilja att genomföra översättning av de nämnda anvisningarna. Därför yrkar jag bifall till motion 641 från vänsterpartiet kommunisterna.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! I likhet med de flesta av de yrkanden som vi behandlade nyss gäller detta ett förslag som har varit uppe till debatt åtskilliga gånger. Jag skall därför, liksom den föregående talaren, försöka fatta mig kort.

Utskottet har självfallet inte alls någon negativ inställning till önskemålet att de invandrare som deltar i vårt arbetsliv skall få ett gott skydd. Vi pekar på att det är viktigt att material översätts. Men vi understryker också att det naturligtvis inte får ersätta undervisningen i svenska. Det är närmast självklart, med tanke på den stora mängd nationaliteter och språkgrupper som finns representerade i Sverige, att även ett mycket ambitiöst översättningsprogram inte kan ersätta att de som arbetar här i Sverige också kan svenska.

Vi redogör i utskottets betänkande för den omfattande verksamheten med översättning av material inom arbetarskyddet. Det gäller framför allt pop-anvisningarna. Nu säger Billy Eriksson att de inte har haft någon avgörande betydelse. Jag vet inte vad han grundar den uppfattningen på. Han säger att de har spritts dåligt och att de är svåra att förstå. Ja, men då får man se till att sprida dem bättre. Och om pop-anvisningarna är svåra att förstå, är det ju inte sannolikt att det skulle bli mycket lättare om man översatte själva anvisningarna. Jag tycker att de argument som Billy Eriksson själv anförde här närmast stöder utskottets ståndpunkt.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå de argument som Gabriel Romanus här för fram. Han säger att dessa anvisningar inte skall ersätta svenskundervisningen. Man kan vända på detta och fråga om svenskundervisningen skall ersätta översättning av anvisningarna. Så kan det ju inte gå till.

Vi vet också att svenskundervisningslagen helt enkelt inte har fungerat; det resonerade vi om i går. Det finns ingen anledning att hysa några förhoppningar om att den skall kunna fungera de närmaste åren, framför allt när riksdagen inte på något sätt vill vara med och förändra den så att den kan bli ett verktyg för invandrarna när det gäller att lära sig svenska. Därför måste man i dagens läge översätta just anvisningar i arbetarskyddslagen.

Framför allt tror jag att det är viktigt ute på jobben att man översätter skyltar osv. Vi kan inte negligera problemet att invandrarna, enligt alla

undersökningar som har gjorts, jobbar inom yrken där arbetarna är utsatta för väldigt stora olycksrisker.

Jag kan inte förstå varför det skulle vara så svårt att göra detta som vi har föreslagit under en mängd år. Jag tror alltså att det är den enda vägen. Efter att ha hört de argument som Gabriel Romanus här har fört fram måste jag säga att jag vidhåller mitt yrkande om bifall till vår motion.

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Abortlagstiftning-
en*

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 641 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Billy Eriksson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 36 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 641 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Billy Eriksson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 265

Nej – 16

Mom. 8-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 16 Abortlagstiftningen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:37 med anledning av motion om abortlagstiftningen.

TORÉ NILSSON (m):

Herr talman! Utvärdering. – Vad innebär det?

Varje år dödas ca 900 människor i trafiken i vårt land. 100 000 skadade, säger statistiken, varav en tiondel svårt. Vad värderar vi det till? Skall vi avbryta samfärdsel och transporter? Nej, vi arbetar för trafiksäkerhet, vi försöker minska riskerna. Vi säger alla: Det är för många dödade och sårade.

Utvärdering av abortlagstiftningen pågår. Vi har sagt i motionen 1213: "Redan nu är det emellertid tydligt att aborterna är oförenliga med sann mänsklighet, med demokrati, med kristen tro. Beslutsfattare och lagstiftare har det underlag som krävs för att vidta snara åtgärder i syfte att nedbringa aborternas antal. Målet måste vara att varje foster har rätt till liv. Dödadet av alla dessa ofödda är en hart när ofattlig verklighet, en legalisering av det som alltid är brott."

Utvärdering – finns det något vi inte vet nu, när det är sjätte året sedan lagen om fri abort antogs av riksdagen?

Givetvis behövs insikt i en mängd hithörande problem – socialt, medicinskt, juridiskt – givetvis måste vi räkna med en mängd svårpåverkbara faktorer och att utredningen kan finna och kungöra viktiga fakta som blir till hjälp för både enskilda och samhälle.

Men det allt överskuggande problemet är ju detta med rätten till liv. Behöver vi en utvärdering här? Har barn värde? Har barn människovärde? Är barnen någonting värdefullt för landet? För mor, för far, för eventuella syskon?

Aborterna ökar, befolkningssiffran visar oroande tendenser – vi har för få födda.

Pressen skriver: "Ändå fler aborter". Svenska Dagbladet har denna vecka den rubriken. Tidningen talar också om en abortlavin. Vad innebär 7 % fler aborter under första kvartalet i år jämfört med samma tid i fjol i siffror?

Antalet har de senaste åren legat långt över 30 000. Man kan ta för givet att de sju procenten till fjolårets antal ger en siffra för 1980 på ca 36 000. Vi kan slå ut detta per dag och får då 100 aborter per dygn.

100 döda om dygnet i trafiken – vem i Sverige skulle acceptera det?

100 döda av cancer – det vill vi med alla medel avbryta.

Men 100 döda om dagen – och allt är tyst.

Jag tycker att också kyrkan tiger. Biskopsmötet hörs inte av. Det utgår väl ifrån att detta är normalt eller omöjligt att göra någonting åt. I annat fall skulle någonting ha hörts.

Det finns inga uttalanden mot denna "kärnkraft" från dödens håll, denna redan befintliga död. Denna död som kostar ett skattetyngt Sverige miljoner. Denna död som tar tid och vård från behövande. – 100 döda om dygnet – legalt, lagligt, humant.

Och 35 000 kvinnor i år som utsätts för risker! Om jag får sammanfatta vad som skrevs av en norsk läkare i Aftenposten i augusti 1979: Ingen kvinna finns som inte förr eller senare får något men av en genomgången fosteroperation av detta slag. Han som skrev det har suttit i norska statens abortbyrå men hoppat av.

100 döda om dagen – vad vi i Sverige skulle ha behövt av levande födda barn för att våra lärare skall få arbete, våra näringar få medarbetare och våra sjuka och gamla få vård.

100 döda om dygnet – riktiga barn, barn som kunde ha blivit vanliga, friska människor, några av dem genier och några som skulle ha gjort de upptäckter

och lett den forskning som kunde ha gett oss riskfri energi och hjälpt till att lösa problemen för de fattiga folken.

Utvärdering! Är det ironi vi sysslar med? Kan någon vara nöjd med läget?

Allan Åkerlind och jag har motionerat år efter år. Nu har motionen 1213 till årets riksmöte avvisats med tre rader om den utvärdering som pågår. Det kanske inte är mer att skriva. Men kunde man inte ha lagt till en rad om utskottets oro? Om den finns! Den perfekta behärskningen råder i riksdagen inför dödssiffrorna.

Sveriges kvinnor har samlat sig för jämställdhet. De har fronter för fred och för riskfria energikällor. Kunde man inte vänta en kvinnoresning mot den diskriminering som den nuvarande abortlagstiftningen de facto innebär, en kvinnoresning mot den praxis som innebär att offren blir enbart kvinnorna-mödrarna? Vi har sagt i motionen att abort är kvinnofientlig. Männen är skadelösa ser det ut – de många ansvarslösa männen. Men de män som vill att barnet skall födas finns också, men de får inte vara med och bestämma. Man kan fråga: Varför finns ingen man med i den kommitté som utreder abortlagstiftningen? Inte heller finns det någon med från någon kristen organisation.

Jag vill slutligen anknyta till något av det som Svenska Dagbladet skrev på ledarsidan häromdagen. Tidningen påpekar att det inte kan vara försämrade förhållanden i vårt samhälle – att vi inte har råd med barn – som gör att aborterna ökar lavinartat. Inte heller kan man tro att det beror på en dålig sexualundervisning. Inte heller kan anledningen vara att det säljs färre p-piller. Om det sistnämnda skulle vara sant, har vi alltså rätt vi som påstått att aborterna blivit preventivmedel, som staten betalar ohyggligt dyrt.

Vi måste i alla fall försöka erkänna vad som sker. Svenska Dagbladet påpekar att det förekommer en, som tidningen uttrycker det, ihärdig propaganda om rätten till abort. Abortkommitténs betänkande hette just Rätten till abort. Man framställer det som om abort är en självklarhet i ett human och demokratiskt samhälle. Jag känner en kramp inför detta – det blir tjockt i halsen. Hur långt från sanningen och hur fjärran från kristen etik har vi då inte kommit? Hur fruktansvärt måste inte nivelleringen av alla livets stora värden ha gått fram i vårt samfund?

Vi måste få en ny inställning till abort. Vi måste få en ny inställning till livet och dess helgd. Materialism och värdenivellering måste avbrytas och avbytas av det som är sant, rätt och livsbejakande.

Om det som vi kräver i motionen 1213 skall bli verklighet, dvs. att aborternas antal skall nedbringas och helst komma så nära noll som möjligt – det finns vissa tillfällen när man av medicinska skäl måste tillåta abort – är det absolut nödvändigt att kristendomen kommer tillbaka till vårt folk.

Detta var bara en randanmärkning, kanske av någon ansedd som onödig. Men även om jag förstår att utskottet säger att den pågående utvärderingen gör att man inte kan ta ställning till motionen, så upplevde jag den här nästan blanka sidan, som kallas för ett betänkande, så oerhört nedslående.

I detta anförande, under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde Filip Fridolfsson (m), Sven Munke (m), Jan-Eric Virgin (m), Arne Lindberg (c) och Görel Bohlin (m).

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17 Skogspolitiken

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:34 med anledning av motioner om skogspolitiken, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:555 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade att de privata skogsföretagens skogar borde nationaliseras,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde

a) om förslag till en kollektiv skogsvårdsfond,

b) om förslag om inrättande av ett särskilt skogsvårdskonto, i enlighet med förslaget från 1973 års skogsutredning,

c) om förslag till lag om obligatoriska skogsbruksplaner,

d) om en utvärdering av konsekvenserna av mekaniseringen i enlighet med vad som anförts i motionen,

e) om förslag till medelstillelse för ökad forskning beträffande dikning, gödsling och vad gällde främmande trädslag, i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om inriktningen av skogspolitiken.

1979/80:689 av Stig Alftin m. fl. (s),

1979/80:1027 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1 delvis) hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära att utredningen om skogsindustrins virkesförsörjning skulle pröva de former för styrning och finansiering för att uppnå en bättre skogsvård, jämnare avverkning och tryggare sysselsättning som förordats i motionen – denna motion hade remitterats till näringsutskottet och sedermera i denna del överlämnats till jordbruksutskottet,

1979/80:1028 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) hemställdes att riksdagen beslutade att hos regeringen begära en ändring av 19 § skogsvårdslagen så att tillstånd skulle krävas för all avverkning i skyddsskogar och svårföringrade skogar,

1979/80:1033 av Nils Erik Wååg m. fl. (s). vari yrkats att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära att skogsbruksplaner upprättades, förslagsvis med början i Skåne,

2. hos regeringen begära en utredning om bildandet av skogsbrukets maskinstationer och statens stöd härför, samt

1979/80:1757 av Karl Leuchovius och Arne Svensson (båda m).

Utskottet hemställde

1. beträffande nationalisering av de privata skogsföretagens skogar att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:555 yrkandet 1.

2. beträffande kollektiv skogsvårdsfond och skogsvårdskonto att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:555 yrkandena 2 a) och b),

3. beträffande obligatoriska skogsbruksplaner att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:555 yrkandet 2 c), motionen 1979/80:1027 yrkandet 1 i motsvarande del och motionen 1979/80:1033 yrkandet 1.

4. beträffande åtgärder för en bättre virkesförsörjning m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1027 yrkandet 1 i återstående till utskottet hänvisad del.

5. beträffande skogsvårdslagen att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1028 yrkandet 1.

6. beträffande stödområdesindelningen att riksdagen lämnade motionen 1979/80:689 utan vidare åtgärd,

7. beträffande forskningsfrågor m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:555 yrkandena 2 d) och e),

8. beträffande användningen av DDT i skogsbruket att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1757.

9. beträffande maskinstationer i skogsbruket att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1033 yrkandet 2,

10. beträffande övriga skogspolitiska frågor att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:555 yrkandet 3.

Följande tre reservationer hade avgivits av Svante Lundkvist, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Stig Alftin, Wivi-Anne Radesjö, Jan Fransson och Stig Gustafsson (alla s):

1. *beträffande åtgärder för en bättre skogsvård och virkesförsörjning*, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 och 4 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1979/80:555 yrkandena 2 a) och b) och motionen 1979/80:1027 yrkandet 1 såvitt nu var i fråga anfört om tilläggsdirektiv till utredningen om skogsindustrins virkesförsörjning.

2. *beträffande obligatoriska skogsbruksplaner*, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört med anledning av motionen 1979/80:555 yrkandet 2 c), motionen 1979/80:1027 yrkandet 1 i motsvarande del och motionen 1979/80:1033 yrkandet 1.

3. *beträffande skogsvårdslagen*, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:1028 yrkandet 1 hos regeringen skulle anhålla om förslag till lagstiftning innebärande att tillstånd enligt 19 § skogsvårdslagen skulle krävas för all avverkning i skyddsskogar och svärförnygrade skogar.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jordbruksutskottet har haft att handlägga vissa delar av den partimotion om åtgärder för skogsnäringen som socialdemokraterna har väckt, i första hand då frågor som gäller skogsbruket och virkesförsörjningen.

Vi socialdemokrater har även i år rest kravet att regeringen äntligen skulle ta sig samman och lägga fram ett handlingsprogram för skogsbruk och skogsindustri som kunde ge oss riktlinjer för hur samhället i samverkan med företagen och de anställda inom skogsnäringen skall möta de problem som näringen kommer att få leva med på grund av den bristande balansen mellan å ena sidan vår industriella kapacitet och å andra sidan den långsiktiga tillgången på skogsråvara. Den socialdemokratiska regeringen hade siktet inställt på att kunna ha ett sådant handlingsprogram framtaget till år 1978. Av de borgerliga regeringarna fick vi emellertid veta att de här frågorna kunde man överlämna åt branschen att hantera. Så har också skett, och resultatet avläser vi nu i den villervalla som råder inom näringen.

När det gäller virkesförsörjningen – den fråga vi har att diskutera i anslutning till det här utskottsbetänkandet – har de borgerliga regeringarna genom sin passivitet lyckats fullborda den skandal jag varnade för, när vi för ett år sedan diskuterade dessa frågor här i riksdagen. Vi kunde redan då se att det fanns risk för att de miljardbelopp som staten hade satsat för att rädda konkurshotade skogsägarföretag till stor del skulle bli verkningslösa insatser, därför att vissa skogsägare inte skulle hålla de utfästelser som gjordes när det gällde att förse samma företag med råvara.

Men även den övriga skogsindustrin, massafabriker såväl som sågverk, skulle ha kunnat utnyttja konjunkturen bättre för att stärka sin ställning och trygga sysselsättningen, om vi fått en avverkning i rimlig omfattning. Inom sågverksindustrin bedömer man att man på grund av brist på råvara förlorat marknadsandelar till ett värde av ett par miljarder i en situation när vi behöver varenda intjänad krona och industrin skulle ha kunnat stärka sin ställning på marknaden.

Från socialdemokratins sida föreslog vi stimulansåtgärder i god tid för att de skulle kunna göra effekt då det gäller den akuta virkesbristen. Vi har, när dessa åtgärder fördröjdes från regeringens sida och sålunda inte ledde till

önskat resultat, krävt att regeringen skulle ta sitt ansvar och ålägga försumliga skogsägare att avverka. Men för de borgerliga regeringarna har solidariteten med osolidariska skogsägare varit betydligt starkare än solidariteten med de anställda, som oförskyllt får ta smällarna.

Inför den situation som NCB och Södra skogsägarna befinner sig i har vi på nytt krävt en beredskapslagstiftning som vi hela tiden – det vill jag understryka – självfallet inte riktar mot de många skogsägare som tar sitt ansvar för virkesförsörjningen och avverkar i rimlig omfattning, utan enbart mot de skogsägare som inte tar detta ansvar. Vårt yrkande i den här frågan kommer under riksdagens prövning då näringsutskottet redovisar sina synpunkter på denna del av vår motion.

Regeringen tror att man skall kunna locka fram mera virke från de skogsägare som inte avverkar genom att sätta till en utredning som skall pröva vilka ekonomiska stimulanser som behövs för att man skall få fram virke. Effekten av den sortens utredningsdirektiv blir av naturliga skäl att skogsägare som inte för sin försörjning är beroende av att avverka skjuter avverkningarna ytterligare framåt i tiden i avvaktan på att få ett ännu bättre ekonomiskt utbyte av en givmild borgerlig regering.

Vi socialdemokrater menar att såväl i det nuvarande akuta läget som i ett mera långsiktigt perspektiv krävs att staten tar det övergripande ansvaret för att skogens resurser vårdas och utnyttjas till gagn för samhället i dess helhet. Vi måste få en planerad hushållning under samhällets ledning i nära samverkan med företag och fackliga organisationer. Vi måste inom ramen för en planerad råvaruförsörjning få tillgång till andra och effektivare styrinstrument än enbart ekonomiska stimulansåtgärder för att påverka skogsägarnas avverkningar och skogsvårdsåtgärder. I en fortlöpande situation med brist på råvara i förhållande till den efterfrågan som kommer att föreligga uppstår det annars orimliga konsekvenser och stora risker för att vi tillfogar vår skogsindustri obotlig skada och att vi därmed tappar försörjningsmöjligheter i bygder där dessa kan vara mycket svåra att ersätta.

Mot den bakgrunden anser vi reserverat det motiverat att utredningen om skogsindustrins virkesförsörjning ges sådana tilläggsdirektiv att den vid sidan om beskattningsfrågorna prövar såväl möjligheterna att använda skogsutredningens förslag om avsättning till eget skogsvårdskonto som möjligheterna att använda skogsvårdsavgiften som ett styrinstrument för en bättre skogsvård, jämnare avverkning och tryggare sysselsättning. I sammanhanget bör också prövas hur en utjämning av skogsvårdskostnaderna för hela skogsbruket skall kunna ske. Utformningen av skatte- och avgiftspolitikerna bör med andra ord bli ett led i den planerade hushållning som vi behöver för att trygga vår virkesförsörjning och inte bara ett sätt att tillförsäkra skogsägarna ökade inkomster.

Skogen, vår viktigaste förnyelsebara råvaruresurs, får inte utvecklas till ett spekulationsobjekt som bara utnyttjas på ett sätt som är privatekonomiskt intressant för skogsägaren. Jag upprepar vad jag så många gånger tidigare har sagt här i riksdagen: Hur vi hushållar med skogen och skogsråvaran får inte bara vara en angelägenhet för ägarintressen inom skogsbruk och

skogsindustri. Det är en angelägenhet för alla som arbetar inom skogsnäringen, det är en angelägenhet för hela folket.

Till en god hushållning hör också, som vi påpekar i vår motion, att vi får en tillståndsprovning av större eldningsanläggningar för utnyttjande av vedråvara som bränsle. Får vi en utveckling där kommuner och andra stora förbrukare oberoende av varandra går över till vedråvara i sin värmeförsörjning, kan situationen för skogsindustrin och arbetstillfällena där bli ännu mer bekymmersam. Vi socialdemokrater kräver sålunda att sådana anläggningar prövas mot tillgången på råvara på samma sätt som vi prövar utbyggnader av skogsindustri. Även detta yrkande kommer att behandlas i anslutning till näringsutskottets betänkande, men jag har önskat nämna det här för att ge en samlad bild av olika faktorer som kan påverka virkesförsörjningen.

För att den nya skogsvårdslagen och de riktlinjer som anges för avverkningsplaner skall kunna genomföras i praktiken måste skogsbruksplaner efter hand utarbetas för alla skogsfastigheter. För mindre skogsfastigheter bör en skogsbruksplan kunna omfatta flera enheter. Skogsbruksplaner bör upprättas successivt under 1980-talet, efter hand som underlag i form av översiktliga skogsinventeringar växer fram. Statsbidrag bör utgå. Vi återkommer därför med vårt yrkande om obligatoriska skogsbruksplaner.

Ur naturvårdande synpunkt och ur skogsvårdssynpunkt yrkar vi i en reservation att tillstånd bör krävas för röjning och gallring i skyddsskogar och svårföryngrade skogar. De skogar det här gäller finns i mycket känsliga områden. En felaktigt utförd gallring i svårföryngrade områden i närheten av barrskogsgränser eller på öar som är utsatta för vind kan få förödande konsekvenser. Vi föreslår därför att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ändring av 19 § skogsvårdslagen, så att det även för gallring och röjning i sådana områden krävs tillstånd av skogsvårdsstyrelsen.

Sammanfattningsvis, herr talman, och till slut: När en regering utan att ingripa tillåter en grupp medborgare att handskas så med sin äganderätt till en viktig råvaruresurs, att människor mitt i en högkonjunktur kastas ut i arbetslöshet och samhället tillfogas betydande ekonomiska förluster, då har den förverkat förtroendet för sin förmåga att handla i hela folkets intresse. De borgerliga regeringarna har med sin politik när det gäller skogsnäringen försatt sig i den positionen.

Med vad jag nu anfört yrkar jag bifall till samtliga de reservationer som är fogade till detta utskottsbetänkande.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande 1979/80:34 behandlar motioner angående vår skogspolitik. Vårt parti har en motion, 1979/80:555, vilken jag här kommer att beröra.

Det tycks råda stor politisk enighet om att våra skogsmarker är vår värdefullaste naturtillgång. Det tycks också, åtminstone i ord, vara enighet om att denna tillgång skall skötas på ett riktigt sätt. Det saknas heller inte välvilliga uttalanden vare sig från utskottet eller från regeringskansliet om den framtida inriktningen av skogspolitiken. Dessa kan sammanfattas i det

beslut som riksdagen under våren 1979 fattade om den framtida skogspolitiken.

I dag kan klart konstateras att vidtagna åtgärder och de ambitioner som gäller icke är till fyllest. Det råder akuta problem, som på lång sikt kommer att få allvarliga konsekvenser. Om inga åtgärder sätts in kan den framtida virkesförsörjningen komma att äventyras. Till de akuta problemen hör bristsituationen på råvarusidan, vilken hotar jobben vid skogsindustrin på många håll.

Nu blir det inte så lätt att lösa den akuta råvarubristen, eftersom man på en del håll överavverkar och på andra håll avverkar mindre än tillväxten. Till detta kommer att vi har en överutbyggd skogsindustri, alltså en industrikapacitet som överstiger den årliga tillväxten. Frågan är om det verkligen finns någon större reserv eller någon reserv alls att tillgå, om man ser det som en helhet.

Frånsett detta måste man eftersträva en jämn avverkning; man måste bort från ryckigheten i råvaruströmmen. Enligt min mening är starkt ökade skogsvårdsinsatser det radikala greppet för att dels öka råvarutillgången, dels säkra den framtida virkesförsörjningen. Att dagens situation är ohållbar, borde vi väl ändå kunna vara eniga om.

Vad detta får för konsekvenser för vårt land bör framstå klart för riksdagsledamöterna. Skogsnäringen sysselsätter omkring 300 000 människor. Skogsprodukter av olika slag svarar för mellan 20 och 25 % av landets exportinkomster. Vetskapen om detta borde väl vara argument nog för att rätta till det som är otillfredsställande.

Tyvärr är enigheten slut när det gäller att vidta konkreta åtgärder, att gå från ord till handling.

Vi har i motion 555 framfört vårt partis syn på skogspolitiken, där utgångspunkten är ett samhällsekonomiskt synsätt. Mycket av de problem som i dag finns sammanhänger med de krav på korta avskrivningstider och hög profitkvot som råder i en kapitalistisk ekonomi. Därför kommer många angelägna investeringar inte till stånd – de anses inte företagsekonomiskt lönsamma.

Från samhällsekonomisk synpunkt är de däremot klart motiverade.

Motionens första yrkande gäller en nationalisering av de privata skogsföretagens skogar.

Det enda utskottet har att anföra mot detta krav är en erinran om att riksdagen vid flera tillfällen tidigare behandlat detta krav med avslag som följd. Vad som förvånar är att också utskottets socialdemokrater har biträtt avslagsyrkandet. Jag vill bara påpeka att detta krav har ett enhälligt stöd av de fackliga organisationerna i denna sektor. Skogsarbetarförbundets kongress 1977 beslutade enhälligt om ett förstatligande av bolagsskogarna. Detta är alltså ett fackligt krav, som helt överensstämmer med vår politiska linje. Det är bara att beklaga att utskottets socialdemokrater icke anser sig kunna stödja detta fackliga krav. Därför yrkar jag bifall till punkt 1 i motion 555.

Ett viktigt avsnitt i vår skogsmotion behandlar skogsvården, dess brister

och de åtgärder som vi anser nödvändiga. Vi har i motionen påpekat att 1 § skogsvårdslagen borde ha följande lydelse:

”Skogsmark med därpå växande skog är en nationell tillgång, som skall skyddas, vårdas och skötas så att den varaktigt ger människor, djur och växter en god miljö och en med hänsyn till markens produktionsförmåga och övriga allmänna intressen hög avkastning av virke och andra nyttigheter. ---”

Vad jag här kommer att närmare beröra är värden och skötseln. Dagens skogsvårdsåtgärder är klart otillfredsställande. En orsak till att skogsvårdande insatser i dag inte görs i tillräcklig omfattning är att dessa är långsiktiga investeringar, vilkas avkastning faller ut om kanske 100 år. För detta faktum kvarstår att utrymme för investeringar i skogsvård har funnits och finns fortfarande, men intresset saknas tydligen. Låt mig bara nämna i det sammanhanget att åtta skogsbolag under 1979 delar ut 312 milj. kr. till aktieägarna, en genomsnittlig ökning från föregående år på 33 %. Dessa miljoner skulle ha gjort stor nytta, om de i stället satsats i skogsvården. Enligt skogsstyrelsens återväxttaxering är dagens föryngringar klart otillfredsställande. Närmare hälften klassas som ”icke nöjaktiga”.

Dessa slutsatser stämmer väl överens med de erfarenheter som jag personligen har efter att ha arbetat i storskogsbruket i 25 år. Av kostnadsskäl har ändringar företagits i skogsvårdsåtgärderna, vilket har bidragit i hög grad till det försämrade resultatet. På 1950-talet och i början av 1960-talet satte man flera plantor per hektar. Man hade i många avseenden en bättre plantvård. Man hade en bättre uppföljning av planteringarna osv. Detta har ju också fått den följd att dessa föryngringar visar ett bra resultat.

Också när det gäller det andra steget i skogsvården, nämligen röjningen, visar nyss framtagna statistik på en eftersläpning på sju år. Den årliga röjningsarealen har uppgått till ca 250 000 hektar. Denna omfattning räcker inte till för att klara det årliga nytillkommande behovet. Nu visar det sig att man måste röja 560 000 hektar årligen, om man skall ha en rimlig chans att inhämta den stora eftersläpningen. Det handlar alltså om mer än en fördubbling av röjningsarealen. Behövs det verkligen flera argument för att inse att här behövs snabba åtgärder? Jag tycker att den allra mest slumrande riksdagsledamot borde vakna av dessa alarmerande rapporter.

Stora skillnader finns otvivelaktigt mellan olika delar av vårt land när det gäller kostnaderna för skogsvården. En utjämning skulle självfallet vara till stor nytta. Av den anledningen kräver vi ett förslag till en kollektiv skogsvårdsfond. Vi kräver också ett förslag om inrättande av ett särskilt skogsvårdskonto, i enlighet med förslaget från 1973 års skogsutredning. Vi är övertygade om att sådana åtgärder skulle vara till gagn när det gäller att åstadkomma en bättre skogsvård. Vi har alltså hemställt om förslag från regeringen i dessa två frågor.

Socialdemokraterna i utskottet har i reservation 1 medtagit dessa två yrkanden – med den skillnaden att de skall utgöra tilläggsdirektiv till utredningen om skogsindustrins virkesförsörjning. Eftersom det här blir fråga om små skillnader ansluter jag mig till reservation 1.

Obligatoriska skogsbruksplaner utgör en annan väsentlig del av ett väl fungerande skogsbruk, framför allt när det gäller att få en jämn avverkning och tillförsel av råvara till våra industrier. Nog måste väl utskottsmajoriteten vara fjärran från verkligheten när man inte finner några skäl till att redan nu ändra regleringen på förevarande område. Har de svårigheter som i dag finns fullständigt förbigått utskottsmajoriteten? Man vill ju inte tro det, eftersom utskottsmajoriteten i nästa andetag pekar på behovet av stimulansåtgärder i syfte att tillfälligt öka avverkningarna. Enligt vår mening är dessa åtgärder otillräckliga. Att genomföra dem kostar stora pengar och ger väldigt litet i utbyte.

Vårt krav på obligatoriska skogsbruksplaner har medtagits i reservation 2. Därmed kan vi ansluta oss till denna.

Vi begär även i vår motion en allsidig regionalpolitisk och samhällsekonomisk utvärdering av mekaniseringen inom skogsbruket. I den värderingen bör man också beakta i vad mån mekaniseringen underlättat arbetet och förbättrat arbetsmiljön. Nu nöjer sig utskottet med att nämna att man tidigare i ett betänkande framhöll att det var angeläget att effekterna av den fortgående mekaniseringen i skogsbruket noga uppmärksammades. Jag vill passa på och fråga utskottets talesman hur denna uppföljning sker.

Även i detta avseende reser fackliga organisationer krav på åtgärder. På en del håll går man så långt att man kräver ett stopp för mekaniseringen. Ett så långt gående krav kan uppfattas som fientlighet mot tekniken, men det är kanske inte vad man bör eftersträva. Den senaste tidens utveckling visar ju att bl. a. skogsvården blir lidande av en hög mekaniseringsgrad, eftersom skogsvården icke går att mekanisera i samma utsträckning som avverkningen. Om man därtill lägger de samhällsekonomiska verkningarna – framför allt när det gäller Norrlandslänens inland – finns det all anledning att närmare utvärdera konsekvenserna i ett vidare perspektiv.

Jag yrkar således bifall till punkt 2 d) i motionen. Under punkt 2 e) i samma motion hemställer vi om förslag till medelstildelning för ökad forskning beträffande dikning, gödsling och vad gäller främmande trädslag.

Nu säger man från utskottets sida att anslagen har uppräknats och att forskningsuppgifter av det slag som anges i motionen regelmässigt åsatts hög prioritet. Det är ju utmärkt, men vi anser ändå att det finns åtskilligt mer att göra på det här området.

Det finns områden där frågetecknen är många, bl. a. gödslingens långsiktiga effekter. Framför allt när det gäller den s. k. intervallgödslingen finns det många outredda risker. Jag nöjer mig i detta sammanhang med att peka på det vi anför i motionen, men jag vill ändå tillägga följande.

Färska siffror tyder på att den stora tillväxtökning som man trodde sig få genom gödslingen inte blir så stor som väntat. Dessa siffror visar att bara 60–70 % av den väntade tillväxtökningen har skett. Detta ger vid handen att man inte känt till förhållandena härvidlag. Vad det sedan gäller de ekologiska effekterna, så återstår det säkert mycket att göra. Med detta vill jag också yrka bifall till punkt 2 e).

Till sist något om punkt 3 i vår motion, där vi hemställer att riksdagen som

sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om inriktningen av skogspolitiken.

Utskottet säger att motionen i denna del är allmänt hållen och enligt utskottets bedömning inte avviker på något avgörande sätt från de av riksdagen under våren 1979 beslutade riktlinjerna för skogspolitiken.

Jag tror det finns anledning för utskottet att läsa på litet bättre. Det finns faktiskt väsentliga skillnader mellan vad vi anför, vad som beslutades 1979 och vad som sker i verkligheten.

För det första är vår utgångspunkt ett samhällsekonomiskt synsätt när det gäller skogsbruket. I dag är det ett företagsekonomiskt tänkande som styr, med vinstbegäret som drivfjäder. Vi pekar på anläggningar av bättre skogsbestånd och framhåller att man genom ändamålsenliga röjningar och gallringar skall reglera trädslagsfördelningen samt att värdefulla timmerdimensioner skall drivas fram till slutavverkningar. Jag vill erinra om den beräkning som gjorts vid skogshögskolan och som fanns omnämnd i 1973 års skogsutredning. Enligt den skulle man kunna påräkna en produktion på ca 85 miljoner skogskubikmeter per år om all skogsmark var bevuxen med skog som i vad gäller slutenhet är lika med den bättre hälften i dagens skogar. Det innebär att det är praktiskt möjligt att öka den framtida skogsproduktionen med storleksordningen 20 %. Detta har man i nuvarande skogspolitik inte tagit fasta på.

Dagens värd och skötsel av våra skogstillgångar är långt ifrån vad de borde vara. Att förändra detta till det bättre är tydligen inte den nuvarande regeringens och riksdagens målsättning. Tvärtom har nyligen tagna beslut bl. a. när det gäller anslaget till skogsvårdsstyrelserna inneburit minskade anslag. 1973 års skogsutredning hade den löftesrika rubriken "Skog för framtid". Skall detta bli en verklighet måste andra riktlinjer till än vad som nu gäller. Vi har i vår motion visat på några åtgärder som blir ett steg i den riktningen.

Med detta vill jag yrka bifall till punkt 3 i motion 555.

SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Utskottet skriver i sitt betänkande med all rätt att skogsnäringen är en av vårt lands viktigaste basnäringar, med mycket stor betydelse för samhället och för samhällsekonomin. Det är därför ganska naturligt att skogsbruket och skogsindustrin står under debatt. Men detta får inte, herr talman, innebära att politiker genom ett beskäftigt agerande i form av åtgärder, förslag och uttalanden verkar hämmande på näringen.

Jag vill börja med att något rekapitulera vad som hänt inom skogspolitiken, eftersom det verkar som om vissa av de föregående talarna har glömt förutsättningarna i detta avseende. Våren 1979 fattade vi här i riksdagen ett nytt skogspolitiskt beslut, vilket som jag tidigare sagt byggde på 1973 års skogsutredningsförslag. I utredningen hade man gjort mycket noggranna beräkningar av skogsavkastningen vid olika behandlingsalternativ. Samtliga alternativ innebar – jag vill understryka det – att virkesförrådet år 2070, dvs. om ca 100 år, skulle vara något större än år 1970. Riksdagen stannade för

utredningens alternativ 1, som förutsatte en årlig tillväxt av 75 milj. skogskubikmeter. Förutsättningen härför var ett bättre skogsskötselprogram än vad vi hade haft under den närmast föregående tiden. Det fordrades genomgående förbättrade insatser avseende plantanläggningar, föryngringar, skogsskötsel, röjningar, dikning, gödsling osv.

Beslutet innebar också – och det ber jag att få betona – att industrikapaciteten skulle styras av tillväxten av vår skogsindustri och att en åtgärd som sätts in för att öka skogsproduktionen inte får räknas in i virkesbalanserna innan åtgärden är genomförd och har givit en ökning av resultatet. Man skulle alltså inte få förhandsinteckna de åtgärder som vidtas. Jag är övertygad om att det beslut som då fattades var klokt, och vi måste hålla det i minnet när vi diskuterar skogsfrågorna framöver.

Vi är nu, herr talman, på väg mot ett skogsskötselprogram enligt utredningens alternativ 3, innebärande en årlig tillväxt av ca 70 milj. skogskubikmeter. Genom snytbaggeangrepp och brist på bekämpningsmedel härvidlag har antalet barrplantor, såsom föregående talare mycket riktigt påpekade, per hektar blivit för lågt och lövslyet ökat. Den debatt som vi har att vänta och de beslut som väntas om förbud mot besprutning av lövsly kommer inte heller att verka i positiv riktning för skogstillväxten. Genom inverkan av andra restriktioner, t. ex. följderna av att den ekonomiska 0-zonen i Norrland flyttas allt längre ut mot kusten, genom biologiska restriktioner och på grund av naturvårdsintressen har dagens uttag i skogarna kanske i praktiken kommit att bli vad det borde vara. Ett fint siffermaterial som nu kommer att framläggas pekar på detta. Vi tar i dag ut ca 64 milj. skogskubikmeter per år. Detta uttag kan naturligtvis – det vill jag inte förneka – leda till att vissa fastigheter underavverkas, medan andra överavverkas.

Under årtiondena fram till 1970 ökade virkesförråden i vårt land, särskilt inom bondeskogsbruket. Varför? Jo, därför att det inte fanns avsättning för virket. Bondeskogsbruket fick på den tiden vara råvarulager för industrin och användes vid högkonjunkturer. Det fick utgöra bufferten. Domänverket och flertalet av de stora bolagen hade ett betydligt jämnare uttag men avverkade ofta mer än vad de borde. Tillståndet för dessa ägarkategoriernas skogsinnehav är på många ställen – låt mig understryka det – katastrofalt. Vi har virkesförråd som är alltför små för att motsvara den målsättning som riksdagen antog i fjol.

Under 1970-talet skedde också en ganska stor industriutbyggnad, främst på cellulosaområdet. Den var säkerligen riktig men måste fullföljas genom andra rationaliseringar. Sveriges skogsindustri har i dag mycket konkurrenskraftiga enheter, även internationellt sett. Vi måste också, herr Svante Lundkvist, slå fast att skogsbruk är en långsiktig hantering. En skogsgeneration är mellan 80 och 120 år, beroende på var i landet skogen växer. Och varje större ingrepp, varje överavverkning som vi nu gör får återverkningar i framtiden.

Det som jag här har sagt kan, herr talman, tyckas mycket enkelt, men det

måste sägas, då det är grundfakta i allt skogspolitiskt handlande och beslutsfattande.

Korta konjunktursvängningar får inte påverka det långsiktiga handlandet. Det är svårt att undvika, men det måste vi göra. De svåra problem vi i dag har beror till stor del på oss politiker och vårt handlande. Jag skall bara ta upp en sak.

Under den senaste lågkonjunkturen försökte vi här i landet att klara bl. a. sysselsättningen med lagerstöd till industrin. För skogsindustrin innebar detta att man körde industrin med oförändrad kapacitet långt in i konjunktursvackan. Industrin blev på det viset beroende av fortsatt råvarutillförsel, och en stor uppbyggnad av lager av färdiga varor skedde. Tyvärr blev konjunktursvackan både djupare och betydligt långvarigare än väntat, och för att klara likviditeten måste stora kvantiteter av färdigprodukterna realiseras.

När konjunkturen svängde och efterfrågan steg hade industrin små färdiglager och mycket små råvarulager. Inom cellulosaindustrin hade man tvingats sälja den färdiga massan och hade inte byggt upp några massavedslager. Genom att industrin hade tvingats sälja till låga priser var också likviditeten i de flesta företag mycket låg. Situationen var alltså denna: Små råvarulager, små färdiglager, låg betalningsförmåga och låga priser. Slutresultatet blev naturligtvis en akut råvarubrist.

Vi bör nog, herr Svante Lundkvist, erkänna dessa fakta när skogsbrukarna så starkt som nu är fallet anklagas för bristande ansvar för råvaran. Det var ett upprörande angrepp som Svante Lundkvist här gjorde på de självverksamma, den bondeägda delen av skogsbruket. När man vet vilka insatser som har gjorts inom det enskilda skogsbruket inte minst under denna säsong måste herr Lundkvists angrepp betecknas som orättfärdigt och tillbakavisas. Det enskilda skogsbruket har ju presterat ökade virkeskvantiteter jämfört med föregående säsong. I det enskilda skogsbruket, kombinationsjordbruket, finns i dag inte fler arbetstimmar att sätta in i skogsbruket. Därför kan jag påstå att de flesta självverksamma har varit mycket aktiva och verkligen lojalt ställt upp på de propåer som har kommit för att vi skall klara råvaruförsörjningen. De har gjort en mycket stor prestation, och jag tycker att det är orättfärdigt när man anklagar dem för bristande ansvar.

Ett problem som man också stöter på när avverkningarna skall öka är bristen på arbetskraft. Skogsarbetet är i dag så komplicerat och så farligt att vi inte kan släppa ut ovana eller utbildade till många arbetsmoment i skogen.

Slutsatsen blir alltså att herr Lundkvist tog till för starka ord när han talade om en grupp medborgare som vårdslöst handskas med råvara.

Vi politiker har oss själva att skylla i detta sammanhang. Vi har nämligen satt det förnämsta instrumentet för råvarutillförseln ur spel, nämligen det ekonomiska. Nu vill man från socialdemokratiskt och även andra håll införa andra, nya styrinstrument: noggrant utförda skogsinventeringar, skogsbruksplaner och beredskapslagstiftning – alltså en total planhushållning. Om denna planering skulle innebära ökad och jämnare tillförsel av råvara och

fullt utnyttjande av förädlingsindustrin, uppstår problem med den ojämna avsättningen på våra säljmarknader. Problemet är inte så enkelt som man tror. Vi är mycket beroende av omvärlden – och svensk skogsindustri är ju helt beroende av omvärlden. Men omvärlden är verkligen inte, herr Lundkvist, så generös att vi kan sälja hur som helst, utan vi måste sälja på de villkor som gäller och när andra länder vill köpa.

Jag vill ställa en fråga, den gäller någonting som ingen från socialdemokratiskt håll ännu har talat om. Det måste bli oerhört svårt och kostsamt för industrin i tider då köparintresset är svagt och vi inte kan sälja. Hur skall vi då klara råvaruleveranserna och kunna ha en jämn produktion?

En totalreglering av skogsbruket skulle, som jag ser det, endast innebära en utökad byråkrati. en för handläggande personal svår arbetssituation och ett försvagat rotnetto – och det vill jag poängtera, för det innebär att 0-zonen i skogsbruket ganska drastiskt kommer att flyttas söderut. Det skulle inte, vad jag kan förstå, ge en enda kubikmeter mera i tillväxt. Tillväxten bestäms ju av helt andra faktorer och inte av oss byråkrater.

Till sist, herr talman, måste målet vara att skapa en så stor skogstillväxt som möjligt och en därtill anpassad industri. Då de kommunistiska och socialdemokratiska förslagen inte innebär någon som helst förbättring i något av dessa avseenden yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att ta upp de punkter där Sven Eric Lorentzon och jag är överens. Han säger att skogen är en långsiktig hantering, och han säger att korta konjunktursvängningar inte kan få styra hur vi skall hantera skogen. Han medger att det förekommer underavverkning. Och motivet till det kan ju inte vara att det i dagens läge inte har funnits avsättning – det tror jag att Sven Eric Lorentzon är beredd att medge.

Sedan säger han att jag generellt har vänt mig mot de självverksamma och anklagat dem för att de brister i ansvar. Det har jag inte gjort, jag har tvärtom markerat att det finns många skogsägare som sköter sig bra i alla avseenden. Men jag trodde vi var överens om att vi har problem med vissa skogsägare som icke är – som jag uttryckte det i mitt inledningsanförande – beroende av skogsinkomsterna för sin omedelbara försörjning och som i stället föredrar att vänta på vad de löften som då och då kommer från regeringens sida skall ge i fråga om ytterligare möjligheter att få mera betalt för sin råvara. Vi borde kunna vara överens om – och jag vet att Sven Eric Lorentzon mycket väl känner till detta – att situationen när det gäller råvaruförsörjningen till exempelvis NCB:s industrier i dag är oanständig.

Jag stod här för ett år sedan och sade att det finns risk för att vi råkar ut för skandalen att företag där staten har satsat miljardbelopp inte kommer att ha tillgång till den råvara de behöver för att under en god konjunktur driva verksamheten, stärka sin ställning och nå de mål som var avsikten med satsningarna – detta på grund av att de inte får den avverkning som utlovats från skogsägareföreningarnas sida. Och i dag är vi ju i den situationen. Man diskuterar f. n. semesterledighet under högkonjunktur på grund av att det är

brist på råvara i företagen. Man diskuterar nedläggning av företag med motivet att det råder råvarubrist.

Jag kan inte ge någon annan benämning på en sådan situation – och alla måste begripa att Sveriges medborgare i övrigt tycker att det är så – än att det är en oeffterättlig situation. Kan vi inte ena oss om att alla som äger skog – icke bara de som sköter sig bra – har ett ansvar. I en situation där vi behöver varenda pinne finns det skäl att begära att man skall ta ansvaret för virkesförsörjningen och inte bara spekulera i högre priser längre fram.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Sven Eric Lorentzon bekräftar vad jag sade i mitt inledningsanförande om det bedrövliga tillstånd som råder i våra skogsmarker. I det beslut om skogspolitiken som fattades 1979 talades det om en viss nivå. I dag är man tydligen nere på den lägsta ambitionsnivån, och frågan är om man ens kommer upp till den, om man ser på det tillstånd som råder i våra skogar. Vi har en eftersläpning beträffande röjningen på i stort sett två miljoner hektar, förnyringarna är inte vad de borde vara osv.

Då är frågan om det finns någon reserv att tillgå. Det är mycket svårt att få någon verklig hållpunkt då det gäller den saken. Man vet att det på en del håll överavverkas och att skogen på andra håll vanvårdas – man plockar inte bort den gamla skogen, man avverkar inte. Slår man ihop detta är det diskutabelt om det så att säga blir något över.

Sedan är det en annan sak att få en jämn ström av råvara så att man inte på en del håll helt upphör med avverkningarna vissa år och andra år har en mycket stor avverkning. Det är här skogsbruksplanerna kommer in.

Då det gäller åtgärder för att öka virkesförrådet sade man i det alternativ som det beslutades om att man bl. a. genom gödsling skulle få så och så mycket mer skog. Men rapporter som kommit den här veckan visar att det bara blir 60–70 % av denna tänkta tillväxt. Det har alltså slagit fel – de beräkningar man gjort har inte hållit.

Då måste man gå in med extra åtgärder i skogsvården och satsa pengar på det. Och åtminstone jag anser att det är bättre att satsa på skogsvården – att trygga sysselsättningen för många hundra tusen arbetare – än att dela ut pengar till aktieägarna. Där ligger kanske den avgörande skillnaden.

SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Svante Lundkvist och jag kan vara helt överens om en sak, att det fordras ansvar för alla som äger skog. Så långt är allt klart. Frågan är bara vad vi lägger in i ordet ansvar. Jag är inte säker på att vi gör riktigt samma bedömningar i det fallet.

Svante Lundkvist säger att jag erkänner att det finns en underavverkning. Jag sade att allt fler tecken tyder på att med den skogsskötsel vi har i dag – jag är överens här med John Andersson om att vi har problem med skogsvård, skogsanläggningar och sådant – kommer vi ner i drastiskt laga volymer.

Men jag vill inte påstå att det sker någon underavverkning, och jag tycker att Svante Lundkvists insinuationer måste vara riktade mot det enskilda

skogsbruket. Det är nämligen bara där som det finns kvar något virkesförråd av den storlek som vi egentligen skall jobba med inom skogsbruket. I domänverks- och bolagsskogarna finns inget mer att hämta. Jag sade att läget där är katastrofalt, och det kommer så småningom siffror som påvisar det.

Det kan inte finnas någon annan ägarkategori, herr Lundkvist, än de privata ägarna som man attackerar på det vis som Svante Lundkvist gjorde i sitt första anförande.

Sedan vill jag säga att om det gäller att hålla skogsproduktionen uppe – vilket vi tycks vara överens om – skall man driva en annan skogspolitik i de olika frågor som vi kommer att få behandla framöver.

John Andersson talar om eftersläpande lövröjning. Siffrorna kan naturligtvis variera, men de ligger nog där John Andersson säger att de ligger, vid 600 000 hektar. Hur man skall kunna klara det manuellt är för mig ofattbart.

Vi kommer snart att få vad vi kan kalla en giftdebatt och liknande debatter, och då hoppas jag att det blir mer av realistiskt tänkande och vänligt bemötande av skogsbruket.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det är, som Sven Eric Lorentzon sade, helt riktigt att det säkerligen förekommer överavverkning, exempelvis i vissa av domänverkets skogar, och detta helt enkelt därför att det är motsvarande underavverkning inom vissa delar av det enskilda skogsbruket.

Fortfarande: Generalisera inte, säg inte att jag angriper alla de enskilda skogsägarna. Jag tror emellertid att Sven Eric Lorentzon bäst skulle verka för förståelsen för skogsnäringens problem, om han medgav att det i skogsnäringens intresse är angeläget att få vissa skogsägare att såväl sköta skogen bättre som att avverka den kontinuerligt. Det är ju bara det diskussionen gäller. Sven Eric Lorentzon borde med tanke på skogsnäringen, som han ju företräder, icke stå här och försöka försvara och förklara den misshushållning som vissa skogsägare gör sig skyldiga till.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag nämnde i mitt första anförande att man bör röja 560 000 ha årligen för att hämta in eftersläpningen. Nu klarar man inte av problemet genom att släppa ut giftplan. Av de två miljoner ha som behöver åtgärdas under den närmaste tiden utgör lövröjningsdelen ca 400 000 ha. Det område där man har enbart barrskogsröjningar omfattar 1,6 miljoner ha. Detta kan inte klaras genom att man släpper ut giftplan. När det gäller frågan om huruvida man skall använda sig av besprutning eller ej är det här av marginell betydelse. Till övervägande del gäller det just barrskogsröjning.

SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! När det gäller det som Svante Lundkvist sist sade har han och jag inte några delade meningar. Naturligtvis finns det, och har alltid funnits, skogsägare – ägare över huvud taget – som inte har motsvarat de krav som samhället har rätt att ställa. Det är inte för dessa personer som jag talar.

Svante Lundkvist sade att jag uttalade mig för generellt, men är det någon som har varit generell i sitt resonemang är det väl Svante Lundkvist. Han talade om samhällets miljardsatsningar och nämnde faktiskt också industrin. Då har man i alla fall rent generellt talat om vilka ägare det gäller. Säger Svante Lundkvist att en grupp medborgare handskas vårdslöst med tillgångarna osv., får han förstå att jag reagerar. Det är ett slag i ansiktet på skogsägarna, ett slag mot majoriteten av de självägande skogsägare som verkligen gör allt vad de kan för att klara krisen.

Tredje vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

FILIP JOHANSSON (c):

Herr talman! Med tanke på den utomordentligt knappa tid som jag vet att många ledamöter har på sig innan tågen går skall jag fatta mig kort.

Inledningsvis ber jag att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan. När jag gör detta är det mot bakgrund av att vi är helt övertygade om att socialdemokratins försök till centralstyrning under de senaste åren absolut inte kan vara något plåster på såren när det gäller de råvaruproblem som f. n. föreligger inom vissa skogsindustrier. Tyvärr torde det väl ändå vara så att skogsindustrin är anpassad till en råvarutillgång som faktiskt inte är tillräcklig. Då kan man hamna i den situation som vi nu befinner oss i.

Låt mig också säga att vi i fjol var överens om att anta en ny skogsvårdslag. Vi är överens om att skogen är en nationaltillgång som skall väl vårdas och skötas. Jag menar att den nya skogsvårdslagen bör ge goda möjligheter att se till att skogen sköts även av passiva ägare, som inte visar det intresse som skulle behöva finnas. Denna skogsvårdslag bör rimligen kunna sättas i kraft och åstadkomma vad som är möjligt för att skogen skall bli skött och väl vårdad.

Till John Andersson vill jag säga att jag förstår att vpk inte viker från sin politiska linje när det gäller nationalisering av vissa skogar. Men detta är inte särskilt intressant i den landsända som vi båda kommer ifrån, där just domänverkets skogar har visat prov på den sämsta lönsamheten och där man har fått flytta ner lönsamhetsgränsen gång efter annan. Att överlåta skogen till domänverket skulle säkerligen inte vara någon tillgång för de bygder vi kommer ifrån.

När det gäller uttagen vill jag kort och gott säga att åtminstone i den landsända som jag kommer ifrån har de enskilda skogsägarna – i en situation då kombinationsbruket med jord och skog har varit illa ute – varit tvingade till överavverkning i mycket stor utsträckning. Vi blir därför rätt illa berörda

när man talar så mycket om att de enskilda skogsbrukarna inte fullgör sin uppgift.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta och hoppas att jag därmed har tillfredsställt åtminstone någon. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag skall också försöka fatta mig kort.

Centralstyrning, säger Filip Johansson. Det är fråga om planerad hushållning i samverkan mellan samhället, företagen och de anställda. Vi är övertygade om att den bristande balans vi har i fråga om tillgång på skogsråvaror i förhållande till vår industrikapacitet gör en sådan planerad hushållning nödvändig.

När det gäller skogsvårdslagen hjälper det inte med enbart en lagstiftning. Skall vi få ut någonting av den behöver vi också resurser. Till de resurserna hör det vi talar om – obligatoriska skogsbruksplaner, inventeringar och resurser på skogsvårdsstyrelserna som gör att de kan genomföra sitt arbete.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Filip Johansson säger att domänverket har den sämsta lönsamheten. Men det är ju ändå på det sättet att domänverket har de sämst belägna skogarna – de skogar som blev över sedan bondeskogen blivit skiftad och en del av den skogen blivit uppköpt av bolagen. Detta gör även att domänverket har de högsta skogsvårdskostnaderna osv.

Sedan säger Filip Johansson att vi har fått en ny skogsvårdslag och att den skall vara till god hjälp. Ja, jag kan hålla med om det. Nya saker har ju tillkommit, bl. a. röjningsplikt. Men vad som var verkligt förvånande var ju att riksdagsmajoriteten prutade på förra årets anslag till skogsvårdsstyrelserna fastän dessa har fått nya åligganden, nya verksamhetsområden att bevaka, nya områden när det gäller att ge information osv. Att i den vevan pruta på deras anslag måste ju vara en logisk kullerbytta. Man kan inte stå och säga att vi har fått en ny skogsvårdslag och nu skall vi få det bättre, då man samtidigt så att säga beskär möjligheterna att följa lagen.

FILIP JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller domänverket vill jag bara helt kort notera att allmänningarna, som ofta ligger på samma breddgrad som domänverkets skogar, klarar sig ekonomiskt utomordentligt bra.

STIG ALFTIN (s):

Herr talman! I Gävleborgs län är landarealen till 80 % täckt av skog. Skogsnäringen är därför helt naturligt av stor betydelse för sysselsättningen. 1975 var 18 000 sysselsatta inom skogen och i skogsnäringen.

Skogen är också av stor betydelse för glesbygden i vårt län, där bristen på alternativa arbetstillfällen är betydande. Därför kommer nu beslutet om minskning av stödet för bl. a. skogsvårdande åtgärder att drabba länet, och

då främst Hälsingland, hårt ur regionalpolitisk synpunkt.

I motion 689, som behandlas i det här betänkandet, har jag tagit upp den nya stödområdesindelningen, som riksdagen beslutade om under förra året i samband med behandlingen av propositionen 1978/79:110 om riktlinjer för skogspolitiken m. m.

Jag har i motionen redovisat följderna av de nya bidragszonerna på olika områden i ett antal tabeller, som skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län har tagit fram. Enligt beräkningar minskar bidragsmedlen för skogsvårdande åtgärder från ca 3,2 milj. kr. per år till ca 1,9 milj. kr. per år vid oförändrad skogsvårdsintensitet.

Gävleborgs län, och då främst Hälsingland, får en minskning med drygt 1 milj. kr. per år i statligt stöd till skogsvård, samtidigt som stödet för landet totalt ökar från ca 90 milj. kr. per år till ca 139 milj. kr.

Detta rimmar illa med den allmänna målsättningen för den nya skogspolitiken, där såväl skogsutredningen i betänkandet SOU 1978:8 som regeringen i propositionen 1978/79:110 anförde som argument att det var angeläget att fullfölja det skogliga uppdragningsprogrammet för norra Sverige, som påbörjades 1974 och skulle genomföras under en tioårsperiod. När det gäller det här uppdragningsprogrammet har skogsvårdsstyrelsen i vårt län, som framgår av redovisningen i min motion, nedlagt ett betydande arbete, som nu delvis avbryts. Visserligen har man i förordningen 1979:793 om ändring i kungörelsen 1974:472 om statsbidrag till skogsvård i norra Sverige genom en övergångsbestämmelse intill den 30 juni 1984 tillgodosett inre stödområdet. I vårt län berörs emellertid enbart Ljusdals kommun av den här övergångsbestämmelsen och då bara under en period av fyra år.

Herr talman! Nu skriver utskottet emellertid ganska positivt i anledning av min motion, att man inte är beredd att redan nu förorda någon ändring i stödområdesindelningen. Men man framhåller att det bör kunna förutsättas att regeringen och berörda myndigheter följer utvecklingen och uppmärksammar effekterna av bestämmelserna på hithörande område. Utskottet vill i sammanhanget erinra om, sägs det, att man vid riksdagsbehandlingen förra året förutsatte, att stödbestämmelserna skulle utformas på ett sätt som liksom tidigare medgav en smidig tillämpning från skogsvårdsstyrelsens sida.

Med hänsyn till den skrivningen, som jag hoppas skall gagna skogsvården i Hälsingland, och med hänsyn till att utskottet på denna punkt är enigt avstår jag nu från att yrka bifall till min motion.

Herr talman! Jag kommer emellertid att noga följa utvecklingen och återkomma vid lämplig tidpunkt.

Avslutningsvis ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1, 7 och 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 555 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan John Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 34 mom. 1, 7 och 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 555 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då John Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 284
Nej – 17

Mom. 2 och 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 34 mom. 2 och 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 152
Nej – 149

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 34 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 150

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 34 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 151
Nej - 150

Mom. 6, 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 18 Föredrogs

Näringsutskottets betänkanden

1979/80:40 med anledning av propositionen 1979/80:107 om godkännande av 1979 års internationella naturgummiavtal

1979/80:41 med anledning av propositionen 1979/80:88 om en ny organisationsform m. m. för statens industriverks enhet för företagsutveckling jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 19 Anmälades och bordlades

Proposition

1979/80:170 om vissa energifrågor

§ 20 Anmälades och bordlades

Motionerna

1979/80:2014 av *Gertrud Sigurdsen m. fl.*

1979/80:2015 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:139 om höjning av Sveriges kapitalinsats i Världsbanken (IBRD)

1979/80:2016 av *Johan Olsson m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:143 med förslag till ny lagstiftning om handelsbolag m. m.

1979/80:2017 av *Bertil Fiskesjö m. fl.*

1979/80:2018 av *Börje Hörnlund m. fl.*

1979/80:2019 av *Olof Palme m. fl.*

1979/80:2020 av *Åke Persson* och *Hans Petersson* i Röstånga

1979/80:2021 av *Ulla Tillander* och *Bertil Fiskesjö*

1979/80:2022 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:165 om vissa varvsfrågor. m. m.

1979/80:2023 av *Märta Fredrikson*

med anledning av proposition 1979/80:166 om sjöfartspolitiken m. m.

§ 21 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 24 april

1979/80:187 av *Georg Andersson* (s) till utbildningsministern om reglerna för förvärv av visningsrätten till film:

Videofirman Scand-Video köpte häromdagen visningsrätten till den omdiskuterade filmen *En prinsessas död*. Det var känt att Sveriges Television AB hade för avsikt att förvärva rätt att visa filmen för den svenska TV-publiken. Genom en snabb affärstransaktion lyckades Scand-Video skaffa sig ensamrätt till filmen. Men detta skedde inte för att visa filmen utan för att förhindra en visning.

Det är ett känt förhållande att marknadskrafterna har ett starkt inflytande över informationsflödet och kulturutbudet. Det som är lönsamt, sådant som kan ge hygglig avkastning, förs med olika media ut till tittare, lyssnare och

Nr 129

Torsdagen den

24 april 1980

Anmälan av interpellationer

Torsdagen den
24 april 1980

Anmälan av interpellationer

läsare. Genom detta utbud, som styrs av starka kommersiella intressen, förkvävs annan viktig information. Väsentliga delar av kulturutbudet styrs av lönsamhetstänkande. Detta innebär att yttrandefriheten begränsas.

Den affärstransaktion som Scand-Video gjort aktualiserar detta problem utifrån ett nytt perspektiv. Inköpet av filmen har gjorts i det klart uttalade syftet att förhindra en visning. Om en sådan metod sätts i system kan det medföra ödesdigra begränsningar av yttrandefriheten.

Exempelvis skulle företag med affärsintressen i Sydafrika kunna förhindra viktig information om rasförtrycket i det landet. Skildringar av övergrepp mot människor i exempelvis Argentina och Chile skulle kunna stoppas av företag med intressen i dessa stater. Dokumentärfilmer om arbetsmiljöproblem skulle kunna stoppas, om berört företag uppfattar att filmen skadar företagets anseende.

Metoden att köpa visningsrätt till en film för att förhindra visning måste betraktas som ett sätt att beslagta filmen i fråga. Ett sådant tillvägagångssätt är främmande för andan i vår lagstiftning om yttrandefrihet.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om att till utbildningsminister Jan-Erik Wikström få ställa följande frågor:

1. Är utbildningsministern beredd att inför riksdagen redovisa regeringens principiella syn på det förhållandet att företag kan förvärva visningsrätt till filmer i syfte att förhindra att de visas för allmänheten?

2. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att skydda yttrandefriheten mot övergrepp av den art som Scand-Videos affärstransaktion utgör?

1979/80:188 av *Margot Wallström* (s) till statsrådet Britt Mogård om ämnesbetygen inom lärarutbildningen:

I februari 1977 fick 1974 års lärarutbildningsutredning tilläggsdirektiv av statsrådet Mogård att med förtur behandla frågan om betygsättningen i lärarutbildningen. Redan i juni 1977 lämnade utredningen sitt förslag om ett avskaffande av de graderade betygen inom lärarutbildningen.

I april 1979 ställde Roland Sundgren (s) en fråga till statsrådet Birgit Rodhe om hur länge lärarutbildningen skall "dras med graderade betyg". Statsrådet Rodhe svarade då: "Enligt vad jag har inhämtat räknar SÖ med att kunna fastställa nya meritvärderingsregler och övergångsbestämmelser före utgången av juni månad 1979. Vidare har jag erfarit att UHÄ för sin del är berett att – sedan SÖ fastställt nya meritvärderingsregler – utfärda nya bestämmelser för betygsättningen i lärarutbildningen".

I december 1979 upprepade Roland Sundgren (s) sin fråga om betyg i lärarutbildningen och vad statsrådet Mogård ämnade göra för att påskynda frågans lösning. Statsrådet Mogård svarade då att "arbetet har blivit fördröjt och pågår fortfarande".

Det är nu snart tre år sedan utredningen lämnade sitt förslag, som en i stort enig remissopinion ställde sig bakom. Ute på lärarhögskolorna växer irritationen för att ingenting händer. De graderade betygen är ett hinder för

förbättringar och förnyelse i lärarutbildningen.

Nu har regeringen tagit över ärendet från UHÄ och SÖ genom att tillkalla som särskild expert den som inom SÖ varit ende reservant till förmån för att behålla ämnesbetygen inom lärarutbildningen.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga skolministern:

1. Anser statsrådet Mogård att denna för lärarutbildningen och skolväsendet så viktiga fråga har hanterats på ett riktigt och rimligt sätt?

2. Vad är statsrådets åsikt om betyg inom lärarutbildningen?

1979/80:189 av *Bonnie Bernström* (fp) till socialministern om det ökande alkoholmissbruket bland kvinnor:

Kvinnornas alkoholkonsumtion och alkoholmissbruk har ökat. Det är den dystra bilden från hela västvärlden. Sverige är inget undantag i det här sammanhanget även om männen fortfarande står för merparten av den totala alkoholkonsumtionen – ungefär 80 %.

De senaste 10–15 åren har antalet helnyktra kvinnor minskat särskilt i de yngre åldrarna. Enligt vissa undersökningar är det nu fler flickor än pojkar i femtonårsåldern som dricker alkohol. Detta är allvarligt och den framtida risken för fosterskador ökar kraftigt. Allt fler barn riskerar framöver att födas med svåra handikapp.

Alkoholistvården fungerar i dag utan att hänsyn tas till den kvinnliga missbrukaren och hennes problem. Det finns mycket som pekar på att kvinnor på "blandade" anstalter är utsatta för olika former av förtryck i och med de är kvinnor. De kan pressas sexuellt eller lätt komma i ojämlig tvåsamhet som gör det svårare att bryta sig ur missbruket. De traditionella könsrollerna gör också t. ex. att kvinnor söker hjälp så mycket senare än män om de över huvud taget söker hjälp.

Kvinno- och jämställdhetsorganisationerna har en stor uppgift att fylla med att förebygga och upptäcka alkoholmissbruket bland kvinnor.

För en tid sedan fördes överläggningar mellan socialministern, organisationer och folkrörelser om kampanj mot alkoholmissbruket. Vid dessa överläggningar fick tyvärr inte kvinnoorganisationerna samma möjligheter att framföra synpunkter på kvinnors alkoholmissbruk som ungdomsorganisationerna och de fackliga organisationerna fick framföra synpunkter på alkoholmissbruket inom sina områden.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga socialministern:

– Vilka åtgärder ämnar socialministern vidta mot det ökande alkoholmissbruket bland kvinnor?

– Vilken roll anser socialministern att kvinnoorganisationerna kan spela i arbetet för att förebygga och upptäcka kvinnlig alkoholism?

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

Anmälan av interpellationer

Nr 129

Torsdagen den
24 april 1980

*Meddelande om
fråga*

§ 22 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 24 april

1979/80:439 av *Marie-Ann Johansson* (vpk) till statsrådet Carl Axel Petri om inställande av planerade provborrningar i Kynnefjäll i Bohuslän:

Programrådet för radioaktivt avfall – PRAV – avser inom kort att starta provborrningar i Kynnefjäll, norra Bohuslän. Detta trots befolkningens protester. Den menar att det finns många goda skäl för att redan nu säga nej till förslaget att utnyttja Kynnefjäll som område för förvaring av radioaktivt avfall. Från PRAV har då sagts att det med stor sannolikhet knappast blir Kynnefjäll som väljs som ort för en atomspstation. Då kan man fråga sig varför man alls lägger ned pengar på provborrningar i Kynnefjäll.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga energiministern:

Avser energiministern att vidta några åtgärder för att inställa de till synes meningslösa provborrningarna i Kynnefjäll?

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 16.23.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert